

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI**

**KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİNİN
VE MANEVİ HALK İNANÇLARININ
DİNLER TARİHİ VE DİN OLGUSU
AÇISINDAN TAHLİLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Prof. Dr. Mehmet AYDIN**

**Hazırlayan
Yakup KILIÇ**

KONYA - 2004

ÖNSÖZ

Binlerce yıldır değişik kültürlere ev sahipliği yapan Anadolu'nun önemli yerleşim merkezlerinden birisi de Karaman'dır. Karaman M.Ö. 6000 yıllarından bugüne pek çok milletin yerleşip yaşadığı bir yerdir. Karaman, Hitit, Frig, Lidya, Pers, Roma ve Bizans gibi bir çok medeniyete, son 1000 yıldır da Müslüman Türklere yurtluk yapmış önemli bir şehirdir.

Anadolu halkı, bu toprakların Türkleşmesi ve İslamlaşmasında ve kendilerine vatan olarak bırakılmasında katkısı bulunan şehit, gazi ve velileri ebedileştirmek ve onlara olan vefa borçlarını ödeme düşüncesiyle bu kimseler için türbeler inşa etmiş ve bu türbeleri ziyaret edegelmiştir. Halk, Türk-İslam büyüğü, keramet sahibi olarak kabul ettiği kimselerle ilişkilendirdiği değişik tabiat unsurlarını da kutsallaştırıp ziyaret etmektedir.

Yurdumuzun pek çok yerinde olduğu gibi Karaman ve çevresinde de halk, türbeleri, mezarları, kutlu saydığı ağaç, taş, dağ gibi unsurları ziyaret etmekte ve sebebini nereden geldiğini bilmeden pek çok “manevi halk inancı”nı İslam inancının yanında yaşatmaktadır.

“Karaman ve Çevresindeki Ziyaret Yerlerinin ve Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından Tahlili” adıyla yapmış olduğum bu çalışmayla halk Müslümanlığı içinde yer alan değişik dini kültürel izlerden bazılarını ortaya koymaya çalıştım.

Bu çalışmamda yardımlarını esirgemeyen muhterem hocam Prof. Dr. Mehmet AYDIN Bey'e ve Karaman halkına teşekkürü bir borç bilirim.

Yakup KILIÇ

KONYA-2004

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ.....	1
A.Tez Çalışmasının Amacı.....	1
B.Tez Çalışmasının Kapsamı.....	1
C.Karaman'ın Coğrafi Konumu.....	1
D.Karaman'ın Kısa Tarihçesi.....	2

I. BÖLÜM

KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİ VE MANEVİ HALK İNANÇLARI

A. KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ TÜRBELER

1.Alaaddin Bey Türbesi.....	5
2.Ayran Dede Türbesi.....	6
3.Demir Gömlek Türbesi.....	7
4.Garip Dede Türbesi.....	9
5.Kızlar Türbesi.....	10
6.Cambaz Kadı Türbesi.....	11
7.Yunus Emre Türbesi.....	12
8.Halil Efendi Türbesi.....	13
9.Karabaş Veli Türbesi.....	14
10.Karaman Bey Türbesi.....	16

11.Kutup Türbesi.....	17
12.Sarı Alaaddin Türbesi.....	18
13.Büyülü (Büğülü) Baba Sultan Türbesi.....	19
14.İbrahim Bey Türbesi.....	21
15.Alibeke Türbesi.....	21
16.Zeyve Sultan Türbesi.....	23
17.Şeyh Ali Semerkandi Türbesi.....	25

B. KARAMAN VE ÇEVRESİNDE KUTLU SAYILIP ZİYARET EDİLEN TABİAT UNSURLARI

1.Ziyaret Dağı.....	26
2.Ulukavak.....	27
3.Delikkaya.....	29

C. KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ TEKKELER

1.Sarıbey Sultan Tekkesi.....	29
2.Aktekke (Mader-i Mevlana Tekkesi).....	31
3.İsmail Hacı Tekkesi.....	33

D. KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ OCAKLAR

1.Sarılık Ocağı.....	36
2.Kıyım Ocağı.....	36
3.Al Ocağı.....	37
4.Temre Ocağı.....	37
5.Yüğrük Ocağı.....	38

E. KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ HALK İNANÇLARI

1.Kırklanma, Doğum ve Kadınla İlgili inançlar.....	39
2.Çocukla İlgili İnançlar.....	40

3.Cenaze İle İlgili İnançlar.....	42
4.Düğünle İlgili İnançlar.....	43
5.Hastalıkla İlgili İnançlar.....	44
a.Siğil.....	44
b.Arpacık.....	45
c.Kızılyel.....	45
d.Alazlama.....	45
e.Kurdeşen.....	45
f.Baş Ağrısı.....	45
g.Karın Ağrısı.....	46
ı.Köstebek.....	46
6.Nazarla İlgili İnançlar.....	46
7.Hayvanlarla İlgili İnançlar.....	47
8.Diğer Bazı İnançlar.....	48

II. BÖLÜM

KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİNİN VE MANEVİ HALK İNANÇLARININ DİNLER TARİHİ VE DİN OLGUSU AÇISINDAN TAHLİLİ

A.Türbe Ve Tekkelerle İlgili İnançlar.....	50
B.Kutlu Sayılan Tabiat Unsurları İle İlgili İnançlar.....	53
C.Ocaklarla İlgili İnançlar.....	54
D.Manevi Halk İnançları.....	55
1.Nazarla İlgili İnançlar.....	55
2.Çocukla İlgili İnançlar.....	57
3.Cenaze İle İlgili İnançlar.....	58

4.Doğum ve Kadınla İlgili İnançlar.....	59
5.Düğünle İlgili İnançlar.....	59
6.Hayvanlarla İlgili İnançlar.....	59
SONUÇ.....	61
BİBLİYOGRAFYA.....	62
KAYNAK ŞAHISLAR.....	64

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
A.Ü.D.T.C.F.	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
A.Ü.İ.F.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Fak.	: Fakülte
H.	: Hicri
H.z.	: Hazreti
İst.	: İstanbul
K.B.	: Kültür Bakanlığı
Kas.	: Kasaba
km.	: Kilometre
m.	: metre
M.	: Miladi
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
Mah.	: Mahalle
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
S.Ü.İ.F.	: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
vs.	: Ve saire
y.y.	: Yüzyıl
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

A. Tez Çalışmasının Amacı:

Yurdumuzun pek çok yerinde olduğu gibi Karaman halkının da sebebini ve nereden geldiği bilmeden, İslam inancının yanında yaşattığı, ümit bağladığı manevi halk inançları hakkında bilgi vereceğiz. Karaman'da yaygın şekilde görülen tekke, türbe ve ocak ziyaretlerinin niçin yapıldığının arka planını ortaya koymaya çalışacağız.

B. Tez Çalışmasının Kapsamı:

Karaman ile ilgili genel bilgi verildikten sonra Karaman ve çevresinde ziyaret edilen türbe, tekke, ocaklar ve manevi halk inançları hakkında bilgi vereceğiz. Ziyaret yerleri ve manevi halk inançları hakkında elde edilen bilgiler Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından tahlil edilecektir.

C. Karaman'ın Coğrafi Konumu:

Karaman 33.15 doğu boylamı ile 37,11 kuzey enlemleri arasında İç Anadolu'nun güneyinde yer alır. Kuzeyinde Karapınar, güneyinde Mersin-Anamur, doğusunda Ereğli ilçesi, batısında ise Bozkır, Hadim, Çumra İlçeleri bulunur. Deniz seviyesinden yüksekliği 1024 m dir. İl olarak 9590 km² dir. İklimi, yazları sıcak, kışları soğuk ve yağışlı geçer.¹

Karaman 1989 yılında il olmuştur. Beş tane ilçesi vardır. Bunlar: Ayrancı, Başyayla, Ermenek, Kazımkarabekir ve Sarıveliler'dir.

Karaman genelde ova görünümündedir. Ova merkez ilçenin kuzeyindedir. Merkez ilçenin güneyi ise genelde dağlık ve tepeliktir. Karaman halkı genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşır. Bunun yanında son yıllarda sanayi sektöründe de gelişmeler olmaktadır.

¹ İbrahim Rifki Boynukalın, Bütün Yönleri ile Karaman İli, İstanbul, 1990, s.1.

D. Karaman'ın Kısa Tarihçesi:

Tarihin ilk çağlarından itibaren Anadolu'dan Akdeniz kıyısına özellikle Çukurova'ya bağlanan en önemli yollar, elverişli coğrafi konumu itibariyle Karaman ovasından geçiyordu. Gerek bu ticari yol, gerekse çok verimli olan bu ova, insanoğlunun buralarda yerleşmesine sebep olmuştur. Bugün Karaman ve çevresinde arkeolojik kazı yapılmadığından, prehistorik çağlara ait izlere pek rastlanmamakla birlikte, Karaman'ın 13 km. kuzeydoğusunda yer alan hüyüklerin satıh araştırması ve Canhasan Hüyüğü'ndeki ilmi kazılar, Karaman ovasının M.Ö. 6000 yıllarına inen yerleşime sahip olduğunu göstermektedir.

İlk çağlardaki durumu karanlık olan Karaman, Hititler devrinde yarı bağımsız bir devlet olan Arzava Devletinin sınırları içerisinde idi. Şehir bu devirde de önemli askeri ve ticari bir merkezdi. Bugün Karadağ ve Kızıldağ'da Hititlerden kalma kitabe ve röliyefer (şekiller) mevcuttur.

Milattan önce 7. y.y.'da Firigler'in, 6. y.y.'da Lidyalıların istilasına uğrayan Karaman bu yüzyılın sonlarında Pers hakimiyeti altına girmiştir.²

Klasik devirlerde Lykaonia bölgesinde Larenda olarak bilinen Karaman, Helenistik devirde Büyük İskender'in haleflerinden Perdikkas ve Filippos'un M.Ö. 322 yıllarında talan ve tahribatına uğramıştır. Karaman, bundan sonra Antigon'un ve daha sonra Selevkos'un eline geçer. Şehir M.Ö. 1. y.y.'a kadar Anadolu'daki karalıkların elinde kalmıştır.³

Karaman, Roma devrinde mahalli krallardan Derbe Hakimi Antipakros'un idaresine girmiş, Galatia Kralı Amyntos'un Antipakros'u yenip öldürmesi üzerine şehir Galatların eline geçmiştir. Larenda, Roma devrinde Lykaonia Birliğine bağlı önemli bir ticaret merkezi olarak kalmıştır. Hristiyan alemi tarafından kutsal sayılan ve antik şehir olarak bilinen Derbe, bugün Karaman'a bağlı Ekinözü (Aşıran) köyü yakınlarında yer almaktadır. Hristiyanların

² Abdullah Uysal, Necati Alodalı, Musa Demirci ; Dünü ve Bugünü İle Karaman, Konya, 1992, s.33.

³ Abdullah Uysal, Geçmişten Günümüze Karaman, Konya, 1995, s.10.

kendilerine dini lider olarak kabul ettikleri Michael, Derbe’de yatmaktadır. Burayı ve Michael’i ziyaret eden Hristiyanlar kendilerini hacı saymaktadırlar. Larenda, Bizans çağında da Hristiyanlığın önemli şehirleri arasında görülmektedir. Karaman ve çevresinde özellikle Karadağ üzerinde bulunan IV. ve IX. y.y.’lar arasında yapıldığı sanılan bir çok manastır ve kiliseler yer almaktadır. Bu kiliselerin büyük bir kısmının kalıntıları ayaktadır ve literatüre “ Binbir Kilise” olarak geçmiştir. Şehir M.S. VII. ve IX. y.y.’larda Arap orduları tarafından birkaç kere kısa süreli işgal edildi ise de, Selçuklular devrine kadar Bizans egemenliği altında kalmıştır.

Karaman M.S. 1165 yılında Anadolu Selçuklu Sultanlığının idaresi altına girmiştir. Büyük Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat, devletin Akdeniz kıyılarını güvenlik altına almak için Oğuzların Salur Boylarından olan Karamanlıları Karaman ve çevresine yerleştirmiştir. Karamanlılar, aynı zamanda Ermenek, Mut, Gülnar, Silifke, Anamur, Mersin, Alanya ve Antalya bölgelerine yerleşmişlerdir. Karamanoğulları Karamadan başlayan, Akdeniz’e uzanan ve Toroslari içine alan yerleşim yerlerini, kısa zamanda Türkleştirirken, aynı zamanda İslamlaştırmışlardır.

Karamanoğulları uzun yıllar Anadolu Selçuklu Devletine bağlı kaldılar. Bu süre içerisinde Karamanoğulları, devlete çok bağlı kalıp, hiçbir isyan hareketinde bulunmadılar. Ancak Anadolu Selçuklu Devletinin Moğol hakimiyetine girmesi üzerine isyan ederek bağımsız Karamanoğlu Türk Devletini kurmuşlardır. M.S. 1235 tarihinde Nure Sofi tarafından Moğol istilası sonucu dağılan Türk Boyları, yeniden bir bayrak altında toplanmıştır.

Karamanoğulları Devletinin en büyük özelliklerinden biri, elde ettikleri gelirlerin büyük bir kısmını eğitim ile dini ve sosyal yapıların inşası için kullanmalarıdır. Bugün de bu eserlerden büyük bir kısmı tamamen, bazıları ise kısmen tahrip olmuş şekilleriyle zamanımıza kadar ayakta kalabilmişlerdir.⁴

⁴ Abdullah Uysal,a.g.e., s.10-11.

1468'de Karamanoğulları üzerine yürüten Fatih Sultan Mehmet Konya'ya girmiş, bu sırada Karamanlı Pir Ahmet Larende'ye çekilmiş, mücadelesini buradan sürdürmeye başlamıştı. İki yıl sonra Karamanoğlu Kasım Bey Ankara Yöresine kadar ilerleyince Osmanlılar Karamanoğulları meselesini kati bir sonuca bağlamak istediler. 1471 yılı baharında Veziri Azam İshak Paşa doğrudan Larende üzerine yürüyüp burayı aldı. Böylece bölgedeki Karamanoğlu etkisi silindi ve şehirde kesin Osmanlı hakimiyeti kuruldu. Osmanlı döneminde Larende adı yanında şehir için Karaman adı da kullanılmaya başlandı. Osmanlı devrinde şehir giderek fiziki bakımdan genişledi.⁵

Kısaca tarihinden bahsetmeye çalıştığımız Karaman değişik kültür ve medeniyetlerin merkezi olmuş bir şehirdir. Bugün, biz bu çalışmamızda asırlardır pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış Karaman ve çevresinde, Müslüman halkın, İslam inancıyla birlikte yaşattığı manevi halk inançları ve ziyaret yerleri hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

⁵ T.D.V. İslam Ansiklopedisi "Karaman" Maddesi, İstanbul, 2001, c.XXIV, s.445.

I. BÖLÜM

KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİ VE MANEVİ HALK İNANÇLARI

A. KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ TÜRBELER

1. ALAEDDİN BEY TÜRBESİ

Karaman merkez Hisar mahallesinde İmaretle, kalenin pazar kapısı arasında, eskiden mezarlık olan park içerisinde yer almaktadır. Türbe tamamen kesme taştan yapılmıştır. Konik kubbesi Selçuklu devri eserlerini andırır ve dilimlidir. Türbenin muhteşem kapısı doğu tarafındadır. (bkz. Resim 1)

Resim 1: Alaeddin Bey Türbesi

Kubbenin eteğinde besmele ve ayetler yazılıdır. Türbe içeriden ve dışarıdan 12 köşelidir. İçi 2 m yüksekliğine kadar çini kaplı iken hepsi yok

olmuştur.⁶ Türbe bir çok Selçuklu türbeleri gibi cenazelik ve mumyalık denilen bodrum katının ana giriş kapısının tam altındadır. Türbede 1388 de Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid tarafından Konya’da idam ettirilmiş olan I. Murat’ın kızı Nefise Hatun’un kocası Karamanoğlu Hükümdarı Alaeddin Bey’in mezarı vardır. İçindeki lahit kaybolmuştur. Türbenin kitabesi yoktur.⁷

Halkın türbeyi ziyaret amacı bu vatana emeği geçmiş Türk büyüğüne teşekkür ve dua etmek içindir. Ama değişik dileklerin gerçekleşmesi için ziyaret edenler de olmaktadır.

2. AYRAN DEDE TÜRBESİ

Ayran Dede Türbesi Ayrancı ilçesindedir. (bkz. Resim 2)

Resim 2 : Ayran Dede Türbesi

Ayran Dede, Ayrancı ilçemize ismini veren büyük bir zattır. Efsaneye göre Yavuz Sultan Selim 1514 yılında İran seferine giderken Karaman-Ereğli

⁶ İbrahim Hakkı Konyalı, Abideleri ve Kitabeleriyle Karaman Tarihi, İstanbul, 1967, s.488.

⁷ Abdullah Uysal, Necati Alodalı, Musa Demirci ; a.g.e., s.505.

güzergahından geçer. Ayrancı önlerine geldiğinde bugün Ayrancı barajına akan dere ile karşılaşır. Yavuz Sultan Selim, dere üzerindeki köprülerden biri olan Ziya Efendi köprüsünden geçer. İkinci kolun başındaki komutan ise Hilmi Dede köprüsünden geçer ve geçerken Hilmi Dede ile karşılaşır. Komutan Hilmi Dede'ye askerlerinin nereden su içebileceğini sorar. O da, evde karısının yaymakta olduğu ayranından ikram etmek istediğini söyler. Taştan oyulmuş bir taşın içine ayranı katar, gelir. Bu durumu gören komutan, “İlahi dede, bu kadarcık ayran koca orduya yeter mi ?” der. Hilmi Dede komutana tebessümle bakar ve ayranı besmele ile uzatır. Ayranı bütün asker içtiği halde ayran tükenmez. Sonunda komutan Hilmi Dede'nin ellerine sarılarak ; “Sen, Hilmi Dede değil, bilakis Ayran Dede'sin” der. Bunun üzerine beldenin adı Ayrancı konmuştur.⁸ Eskiden normal bir mezar durumunda iken, belde ilçe olduktan sonra bu zatın kabrinin bulunduğu yer çevrilmiş ve üzeri örtülmüştür. (bkz. Resim 2)

Yöre halkı Ayran Dede'yi veli bir zat olarak kabul ettiği için türbesini ziyaret edip orada dua eder. Burada yapılan duaların daha makbul olduğunu ve dileklerin gerçekleşebileceği düşünerek ziyaret edenler de vardır.⁹

3. DEMİR GÖMLEK (EMN-ÜD-DİN BEY) TÜRBESİ

Bu türbe Karaman merkez Koçakdede mahallesindedir. (bkz. Resim 3) Fatih adına Karaman eyaleti vakıflarını tespit eden miladi 1476 tarihli defterde bu türbede gömülü olan kişinin adı “Emn-üd-din” şeklinde geçer. Karamanoğulları vezir-i azamlarında olan bu zat bazı vesikalarda “emin-üd-din” şeklinde de adlandırılmıştır. Muntazam kesme taşla yapılmış olan türbe yuvarlak kubbeli ve sekiz yüzlüdür. Türbe dört yukarıda, üç aşağıda yedi pencereden ışık almaktadır. Kapının üstündeki kitabe yeri boştur. Türbenin bodrum katı yoktur.

⁸ Abdullah Uysal, Necati Alodalı, Musa Demirci, a.g.e., s.506-507.

⁹ Osman Küçüktülü, aslen Ayrancı'lı olup Karaman merkez Piri Reis mahallesinde oturuyor. 48 yaşında.

İçeride adi çamur sıvalı iki sanduka vardır. Biri Emnüd-din Bey'in diğeri karısındır.

Resim 3 : Demirgömlük Türbesi

Eskiden bu türbede Emn-üd-din Bey'in “cevşen” denilen zırh yeleği muhafaza edilirmiş. Çocuğu olmayanlar, konuşmada ve yürümede geciken çocuklar buraya getirilip sırtlarına bu gömlek giydirilirse Allah'ın inayetiyle çocuklarının olacağına, çocuklarının konuşup yürüyeceğine inanırlarmış. Bugün bu zırh gömlek yok olmuştur.¹⁰ Şimdilerde halk bu türbeyi ziyaret ederek dua ediyor ve çocuğu olmayan çocuğunun olmasını, konuşması geciken çocuğunun konuşmasını, yürüyemeyen yürümesini vs. beklemektedir.¹¹

¹⁰ İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s.500.

¹¹ Nimet Öztürk, merkez Nefise Sultan mahallesinde oturuyor, 45 yaşında.

Hatice Baş, merkez Çakırbağ köyünde oturuyor, 64 yaşında.

4. GARİP DEDE TÜRBEŞİ

Türbe Karaman merkez Hacı Celal mahallesindedir. Mezarın çevresi demir parmaklıkla çevrilidir. Kitabesiz baş ve ayak taşları vardır. (bkz. Resim 4)

İbrahim Hakkı Konyalı Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi isimli kitabının 506. sayfasında Fatma Hanım adında yaşlı birinin anlattıklarını şöyle naklediyor : “Garip Dede hisarda fırıncıymış. Ekmeği noksan yaptı diye zamanın baş veziri idam ettirmiş. Sonra suçsuz olduğu anlaşıldığı için üstüne türbe yapılmış. Ama şimdi türbe kalmamıştır.”

Hakiki kimliği, ölüm yılı belli olmayan Garip Dede’nin türbesine, eskiden sıtmaya yakalananlar gelirler, çorba nezrederler, hastalıkları geçince de burada çorba pişirerek çocuklara yedirirlermiş.¹² Şimdi de halk tarafından Garip Dede’nin türbesine ziyaretler yapıp dua edilmektedir.

Resim 4 : Garip Dede Türbesi

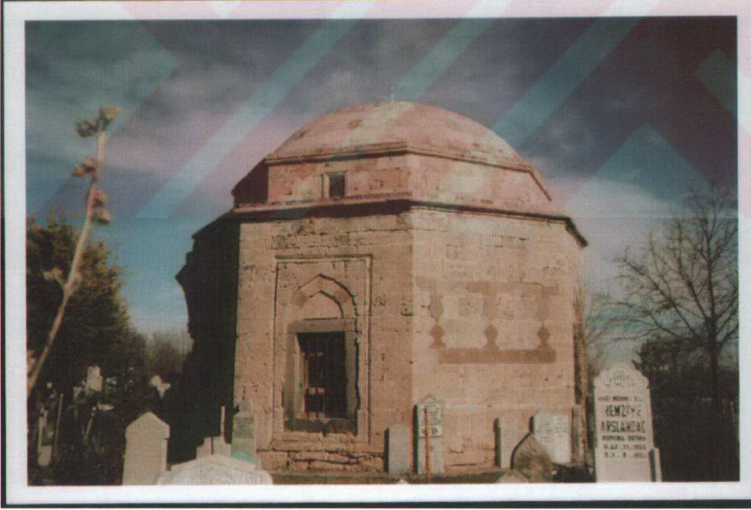
¹² İbrahim Hakkı Konyalı, a.g.e., s.506.

5. KIZLAR TÜRBEŚİ

Türbe Karaman'ın doğusunda yer alan mezarlığın “Üçler, Yediler, Kırklar” adı verilen bölümünün yüksek bir noktasına inşa edilmiştir. Sekiz köşeli olan türbe tamamen kesme taştan yapılmıştır. (bkz. Resim 5)

Türbenin ne zaman ve kimin için inşa edildiği bilinmemektedir.¹³ Halk arasında yılanan korkan bir kızın buraya gömüldüğü ama yılanın mermeri delerek buraya da girdiği söylenmektedir. Bir rivayete göre bu türbenin, Karamanoğlu İkinci İbrahim Bey'in oğlu İshak Bey'in kızının olduğu söylenmektedir.¹⁴

Karaman halkından bu türbeyi değişik dileklerinin gerçekleşmesi için ziyaret edenler vardır. Çocuğu olmayanlardan bu türbeyi ziyaret edip çocuk olması için dilekte bulunanlar vardır.¹⁵

Resim 5 : Kızlar Türbesi

¹³ Abdullah Uysal, Necati Alodalı, Musa Demirci, a.g.e., s.512.

¹⁴ İ. H. Konyalı, a.g.e., s.522.

¹⁵ Hanife Kahraman, merkez Hacı Celal mah. Oturuyor, 42 yaşında.

6. CAMBAZ KADI TÜRBESİ

Karaman merkez Fenari mahallesinde bulunan türbe kesme taştan yapılmış tek kubbe ile örtülüdür. (bkz. Resim 6)

Türbenin içinde tek bir sanduka vardır. Türbede Kadı Abdurrahman Efendi'nin mezarından başka II. İbrahim Bey'in kızının oğlu, Cambazkadızade Nasuh Bey'in babası ve ailesinin mezarı vardır.¹⁶

Günümüzde, Karaman halkından pek çok kimse bu türbenin kime ait olduğunu bile bilmeden burayı ziyaret etmekte, dua edip dilekte bulunmaktadır.

Resim 6 : Cambaz Kadı Türbesi

¹⁶ Abdullah Uysal, Necati Alodalı, Musa Demirci, a.g.e., s.510.

7. YUNUS EMRE TÜRBEŚİ

Karaman merkez Kirişçi mahallesinde, Yunus Emre Camii bitişiğinde bulunan türbedir. Cami ve türbenin tarihini belirlemeye yarayacak herhangi bir yazıt yoktur. Bu nedenle kesin yapım tarihini bilemiyoruz. Ancak 1948 yılı onarımında cami haziresinde bulunan, bugün son cemaat revakının doğu bölümü güney penceresinde lento olarak kullanılan mezar taşı (H.784 Rebiyül Ahirin 17. günü) 30 Haziran 1382 tarihini taşımakta olup, yapının bu tarihten önce yapıldığını kabul edebiliriz.¹⁷Türbe kesme taştan yapılmıştır. Türbenin camiye bakan iki, dışarıya bakan bir penceresi vardır. Türbe zenininin zamanla dolarak yükseldiğı sanılmaktadır. Türbede dört sanduka mevcuttur. (bkz. Resim 7,8) Sandukalardan birisi Yunus Emre'ye, biri Taptuk Emre'ye, diğeri ikisi de Yunus Emre'nin Oğlu İsmail ve kızına aittir.¹⁸

Resim 7 : Yunus Emre Türbesinin iten görünüşü

¹⁷ Osman Nuri Dülgerler, "Karamanoğulları Dönemi Mimarisi", Karaman (Tarih, Kültür, Sanat), Karaman Valiliğı İl Kültür Müdürlüğü Yay. Karaman, 2000 s.139.

¹⁸ Abdullah Uysal, a.g.e., s.114.

Başka memleketlerde de Yunus Emre'nin Türbesi bulunduğu iddia edilse de Karaman halkı bu veli zatın türbesinin Karaman'da olduğuna inanmaktadır. Türbesi Karaman Halkı ve diğer şehirlerden pek çok insan tarafından ziyaret edilip kabri başında dua edilmektedir. Özellikle Hacca ve Umreye gidecek kimseler Anadolu'nun pek çok yerinden gelip Yunus Emre'yi ziyaret ederler.

Resim 8 : Yunus Emre Camii ve Türbesi

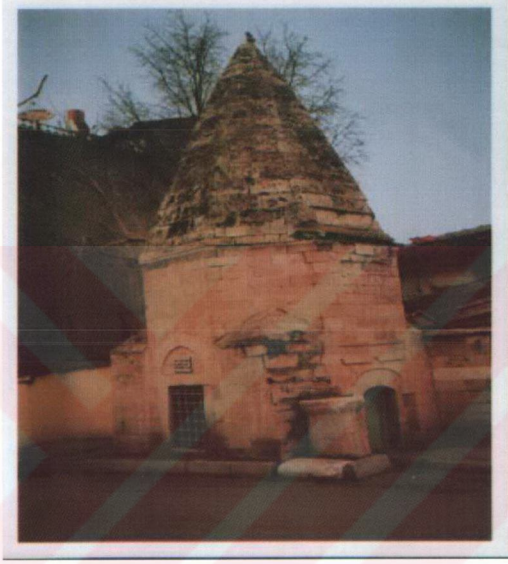
8. HALİL EFENDİ TÜRBEŞİ

Karaman Merkez Abbas Mahallesi Halil Efendi Camii bitişiğindedir. Türbenin altında cenazelik denilen bodrum katı, üst kısımda ise iki taştan sanduka vardır. Burada Halil Efendi ile karısı gömülüdür.¹⁹ Bu türbe Karamanoğlu hükümdarı İbrahim Bey'in baş kadısı ve rivayete göre de kayınpederi Halil Efendi tarafından 1409 da yaptırılmıştır.²⁰

¹⁹ İ. H. Konyalı, a.g.e., s.507.

²⁰ Ernst Diez, Oktay Aslanapa, M. Mesut Koman, Karaman Devri Sanatı, İst., 1950, s.89.

Günümüzde bu türbe Karaman halkının ziyaret edip dua ettiği yerlerden birisidir. (bkz. Resim 9)

Resim 9 : Halil Efendi Türbesi

9. KARABAŞ VELİ (SİYAHSER SULTAN) TÜRBE Sİ

Karaman merkez siyahser mahallesinde camii, tekke, imaret ve türbeden ibaret bir yapıdır. Bu türbe Karabaş Veli Külliyesine adını veren Şeyh Alaaddin Ali'ye aittir.²¹ Şeyh Alaaddin Ali büyük bir alim olarak bilinir.

Türbede bulunan mezar taşında (H. 870 Şevvalinde) M. 1466 da öldüğü yazılıdır. Bu bilgiler ışığında yapının Karamanoğlu İbrahim Bey'in oğlu Pir Ahmet Bey'in Egemenlik dönemi olan 1464-1467 yılları öncesinde yapıldığı kabul edilebilir.²²

²¹ İlhan Temizsoy, Vehbi Uysal, Karaman, Konya, 1981, s.77-78.

²² Osman Nuri Dülgerler, a.g.m., s.149.

Karabaş Veli Hazretlerinin türbesi halk tarafından ziyaret edilmektedir. Türbeyi sadece Fatiha okumak için ziyaret edenler olduğu gibi değişik dileklerin gerçekleşmesi için (çocuğu olmayan olması için,işleri iyi gitmeyen iyi gitmesi için) ve Hacca niyetlenenler de Hacca gitmeden önce ziyaret eder ve dua ederler. Karabaş Veli Hazretlerinin “kabrimin üzerini kapatmayın” diye vasiyeti varmış. Bizim çocukluğumuzda türbenin üzeri kapatılmıştı ama nasılsa bir rüzgarla üzeri tekrar açıldı. Bu iş birkaç kez oldu. Sonunda vasiyeti hatırlandı herhalde ki türbenin üzeri bir daha kapatılmadı.²³ (bkz. Resim 10)

Resim 10 : Karabaş Veli Türbesi

²³ Zöhre Demirtaş, Karaman merkez Çelték mah. oturuyor. 44 yaşında.

10. KARAMAN BEY TÜRBEİ

Karaman'ın Ermenek ilçesine bağlı Balgusan köyündedir. Türbe vadiye hakim tatlı bir meylin üstünde kurulmuştur. (bkz.Resim 11)

Resim 11 : Karaman Bey Türbesi

Türbenin etrafı kabristanlıktır. Türbenin kabirleri örten kısmı yuvarlak kubbelidir. Türbe Nure Sofu'nun oğlu Karaman Bey'e aittir. Burası tahminlere göre camii, imaret ve medreseyi de içine alan geniş bir mamure idi. Ancak günümüzde yalnızca türbe kısmı kalmıştır. Türbe muntazam kesme taştan yapılmıştır. Türbenin içerisinde beş adet sanduka yer almaktadır. Sandukalardan biri Karaman Bey'e diğerleri yakınlarına aittir.²⁴

Halk, türbeyi bu vatani bizlere bırakanlara teşekkür etmek ve onlara dua etmek için ziyaret etmektedir. Balgusan köyünden Hasan Ünlü hastalığına derman bulamayan, değişik dilekleri bulunan kimselerin bu türbeyi veyanındaki

²⁴ Abdullah Uysal, Necati Alodalı, Musa Demirci, a.g.e., s.509.

mezarlığı ziyaret ettiklerini ve buranın toprağından yalayıp iki rekat namaz kılarak dua edip gittiklerini söyledi²⁵

11. KUTUP TÜRBEŚİ

Kutup türbesi Başıayla ilçesinde, mezarlığın içindedir.(bkz. Resim 12) Türbenin kitabesinden XIII. y.y.'a ait olduğu anlaşılmaktadır. Türbede yatan zatın adı Kutbu'l Akrab Ahmet Efendi'dir. Başıayla Kirazlı mahalle eski muhtarı Hüseyin Özkan'ın²⁶ anlattığına göre Ahmet Efendi yörede çok değer verilen veli bir zatmış. Bu sebeple yöre halkı tarafından türbesi ziyaret edilmektedir. Ahmet Efendi hakkında kerametlerinden oluşan bir çok olay anlatılmaktadır. Yaşadığı dönemde kendisi hacca gitmediği halde onu Mekke'de gördüklerini söyleyenler olmuştur.

Resim 12 : Kutup Türbesi

²⁵ Hasan Ünlü, Balgusan köyünde oturuyor, 72 yaşında.

²⁶ Hüseyin Özkan, Başıayla ilçesi Kirazlı mahallesinde oturuyor, 54 yaşında.

12. SARI ALAADDİN TÜRBEŚİ

Ermenek ilçesinde mezarlığın içindedir. Kitabesi yoktur. Türbenin üzeri açıktır. İçinde bir mezar vardır. Mezarın baş kısmında bir aş bulunmaktadır. (bkz. Resim 13)

Resim 13 : Sarı Alaaddin Türbesi

Ermenek halkından Durmuş Harmankaya'nın anlattığına göre Sarı Alaaddin veli bir zattır. Yöre halkından derdine derman bulamayanlar, çocuğu olmayanlar bu türbeyi ziyaret etmekte ve çaput bağlamaktadırlar. Türbenin üzeri defalarca kapatılmasına rağmen ertesi gün yeniden açılmış olarak bulunmuştur. Bu ve buna benzer olaylar onun kerameti olarak kabul edilmektedir.²⁷

²⁷ Durmuş Harmankaya, Ermenek ilçesi Taşbaşı mahallesi sakini, 71 yaşında.

13. BÜYÜLÜ (BÜĞLÜ) BABA SULTAN TÜRBESİ

Sarıveliler ilçesi Göktepe kasabası mezarlığındadır. Bu zatın kim olduğu halk tarafından tam olarak bilinmemektedir. Fakat veli bir zat olarak kabul edilmektedir.(bkz. Resim 14).

Göktepe kasabasından Bülent Karademir şunları anlattı: Büğlü Baba Erzurum tarafından bir Sultan veya bir Bey'in hekimbaşısı imiş. Her nedense Bey'le arası açılmış. Bu nedenle saraydan kovulurken Büğlü Baba Bey'e ilenerek (Beddua ederek): “ Sen öyle onulmaz bir derde yakalanacaksın ki,çaresi için mutlaka beni arayacaksın” demiş. Günlerden bir gün Bey çok kötü bir cilt hastalığına yakalanmış. Ne yaptı ise dermanını bulamamış. Büğlü Baba'nın dediği hatırına gelmiş. Büğlü Baba'yı bulmak için her yöne adamlar göndermiş. Beyin adamları en sonunda Büğlü Baba'yı Göktepe (Fariske) de bulmuşlar. Bey'in kendisini affettiğini yakalandığı kötü hastalıktan kurtarması için dilekte bulunduğu anlatılınca Büğlü Baba, elindeki asasını var gücüyle yere vurmuş. Bugünkü türbenin yanındaki yağlı, gazlı, şifalı ve çamurlu su kısa süre içinde birkaç farklı yerden kaynayarak toprak yüzüne çıkmaya başlamış. Yerden kaynayarak çıkan bu sudan dışı kara (siyah) bir kaba doldurarak Bey'e göndermiş. Saraya ulaşan şifalı sudan Bey, bedenine sürünce yakalandığı kötü hastalıktan kurtulmuş.

Bu zatın türbesinin yanında değişik yerlerden az miktarda su çıkmakta ve toprakla karışarak çamur halinde sızmaktadır. Yeri sürekli değişen bu çamurun bu zatın kerametinden dolayı değişik cilt hastalıklarını iyileştirdiği söylenmektedir. Yöreden bunun için türbeyi ziyarete gelenlerin sayısı oldukça fazladır.²⁸

²⁸ Bülent Karademir, Karaman- Sarıveliler ilçesi Göktepe kas.oturuyor, 36 yaşında.

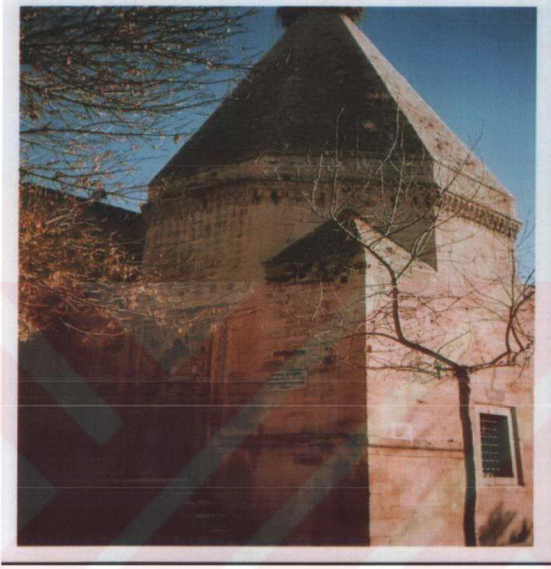

Resim 14 : Büyütlü (Büyütlü) Baba Sultan Türbesi

Resim 15 : Büyütlü (Büyütlü) Baba Sultan Türbesinden çıkan çamur

14. İBRAHİM BEY TÜRBEİ

Resim 16 : İbrahim Bey Türbesi

Karaman merkez İmaret mahallesinde, İbrahim Bey İmaretinin yanındadır. İbrahim Bey, Karamanoğlu Beylerinden biridir. Kendi yaptırdığı imaret ve ona bağlı oluşturduğu vakıf ile hem kendi döneminde hem de sonraki dönemlerde Karaman'a çok büyük hizmetler yapmıştır. Bir Türk büyüğü olduğu için Karaman halkı tarafından türbesi ziyaret edilerek dua edilmektedir. (bkz. Resim 16)

15. ALİBEKE TÜRBEİ

Bu türbe Karaman Merkez Aybastı köyü Tabanlı mevkiindedir. Bu ziyaret yerinin etrafı duvarla çevrili olup üzeri açıktır. İçinde de kitabesi olmayan bir

mezar vardır. (Bkz. Resim17,18)Bu mezarda Alibeke isminde bir velinin yattığına inanılmaktadır.

Aybastı köyü Tabanlı mahallesinden Mehmet Avcı şunları anlattı: “Bu mezarın yazılı bir taşı vardı. Fakat birileri tarafından kırılmış. Bu yatırı çocuğu olmayan, çocuğu durmayan (yani çocuğu olupyaşamayanlar) ruhen hasta olanlar ziyaret etmektedir. Ziyaret edenler burada kurban kesip dua etmektedir.Bazıları da türbenin yanındaki kuru ağaca çaput bağlarlarBuraya yapılan ziyaret üzerine erkek çocuğu olanlar adını Alibeke koyarlar.

Ayrıca yağmur duasına çıkıldığında da bu zatın kabri başına gelinip dua edilmektedir.”²⁹

Resim :17 Alibeke türbesinin dış görünüşü ve yanındaki kuru ağaç

²⁹ Mehmet Avcı, merkez Aybastı köyü Tabanlı mah. Oturuyor, 41 yaşında

Resim :18 Alibeke türbesinin üsten görünüşü

16. ZEYVE SULTAN TÜRBE Sİ

Türbe Karaman Merkez Çeltek mahallesindedir. Türbe yaklaşık 7x7 ebatlarında kare biçimindedir. (Bkz. Resiml 9,20)

Resim 19: Zeyve Sultan Türbesinin DışGörünüşü

Resim 20: Zeyve Sultanın Türbesinin İç Görünüşü

Zeyve Sultan (Ahmet Paşa) Sadaddan Hz. Peygamberin mübarek neslinden-Hanefi Mezhebinden Seyyid Fahreddin oğlu Gazi Ahmet Paşadır. H . 824 yılı Muharrem ayının başında vefat etmiştir.³⁰

Çeltekte mahalleli sakinlerinden Zöhre Demirtaş şunları anlattı: “Bu zat Peygamberimizin soyundan büyük bir veli olduğu için türbesi çokça ziyaret edilir. Türbeye çocuğu olmayanlar, oğlunu askere gönderenler, Hacca gidenler ziyarete gelirler dua ederler. Ayrıca türberin yakınında oturan bazıları Ramazan aylarında geceleri türbeden sesler duyulduğunu da söylüyorlar. Hatta türbenin

³⁰ I. H. Konyalı, a.g.e., s.485-486.

yanındaki tut ağacından dal kırıp koparanlar rüyasında korkutulmuş. Bundan kurtulmak için türbeyi yeniden ziyaret edip dua etmek gerekirmiş.”³¹

17. ŞEYH ALİ SEMERKANDİ TÜRBEŚİ

Türbe Karaman merkez Çeltek mahallesinde aynı isimli caminin avlusundadır. Şeyh Ali Alaeddin Semerkandi soyca Hz. Peygambere ulaşan bir nesebe sahiptir. Aslı Şirvanlı olup sonradan Semerkand’a göç eden Seyyid Yahya Şirvani denilen ulu bir kişinin oğludur. Şeyh Ali maddi ve manevi ilimlerle mücehhez bir kişidir. Karaman da uzun yıllar ders okutmuştur. Aynı zamanda Nakşibendi Tarikatına mensup bir şeyhtir.

Şeyh Ali Semerkandi 860 H. yılında 165 veya 170 yaşında vefat etmiştir. Kabri o zamanlar Karaman’a bugün ise Mersin’in Mut ilçesine bağlı Zeyne Köyündedir. Karaman’daki eski adıyla Gazapla (Gazi Alp) mahallesindeki bugün cami olan yer ise Karaman’da kaldığı zamanlardaki zaviye ve külliyesidir. Buradaki mezar ise torunlarından Şeyh Ali’nindir.³²

Resim 21 : Şeyh Ali’nin Mezarı

³¹ Zöhre Demirtaş, merkez Çeltek mah. Oturuyor, 44 yaşında.

³² Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdullah Uysal, Necati Alodalı, Musa Demirci, a.g.e., s. 565-566

Resim 22 : Şeyh Ali Semerkandi Camii

Şeyh Ali Semerkandi Camii ve Türbesi Karaman ve diğer illerden hacca gidenler tarafından ziyaret edilen yerler arasındadır. Çeşitli dileklerinin gerçekleşmesi için burayı ziyaret edip dua edenler de bulunmaktadır.³³

B. KARAMAN VE ÇEVRESİNDE KUTLU SAYILIP ZİYARET EDİLEN TABİAT UNSURLARI

1. ZİYARET DAĞI

Ziyaret Dağı Karaman Merkez Taşkale Kasabası yayla bölgesinde Ağnakyurt mevkiinde bir dağdır. Bu dağın tepesinde taşlarla çevrili bir yer bulunuyor. Halk taşlarla çevrili bu yerin veli bir kişinin kabri olduğunu, bunu büyüklerinden duyduklarını söylüyor (bkz.Resim 23).

³³ Mehmet Duran, Karaman merkez Çeltik mahallesinde oturuyor, 74 yaşında.

Resim 23 : Ziyaret Dağı'ndan Bir Görünüş.

Ziyaret Dağı'nın tepesindeki çevrili yer gerçekten bir mezar mıdır ? Yoksa başka bir şey mi ? Bu kesin belli değil. Ama halk burasını bir ziyaret yeri olarak kabul etmiş ve özellikle çocuğu olmayan veya herhangi bir derdi, dileği olanla, yazın yayla döneminde bu dağı ziyaret ediyorlar Burada namaz kılıp dua ediyorlar. Bazıları da taşların arasına biraz çaput parçası sıkıştırıp dileğinin gerçekleşmesini bekliyor.³⁴

2. ULU KAVAK

Ulu Kavak Karaman merkez Taşkale kasabasında dere kenarında sebze tarımı yapılan bahçelerin içinde karakavak cinsî bir ağaçtır. (bkz. Resim 24). Taşkale halkından Hacı Ali Uğuz'un anlattığına göre bu kavak ağacı diğerlerinden çok kalın ve yüksek bir ağaçmış Esas Ulu Kavak kesilmiş, bugün Ulu Kavak olarak ziyaret edilen ağaç, kesilen ağacın kökünden fışkıran bir ağaç imiş.

³⁴ Mustafa Erbay, Karaman Merkez Taşkale kasabasında oturuyor, 78 yaşında.

Resim24 : Ulukavak'tan farklı açıdan iki görüntü.

Hacı Ali Uğuz'un anlattığına göre köy halkından Şeyh Bekirli diye bilinen ve Veli olduğu söylenen biri, bir Cuma günü bahçesini sularken Cuma Namazına gitmek için elindeki küreği toprağa saplamış ve namaza gitmiş. Şeyh Bekirli namazdan gelinceye kadar küreğin karakavaktan olan sapı yeşermiş. UluKavak buradan meydana gelmiş ve daha sonraları bu ağaç bir ziyaret yeri halini almış³⁵

Ulu Kavak'ı çocuğu olmayan, hasta olup çare bulamayan ve değişik dilekleri olanlar ziyaret edip etrafında üç veya yedi kez dönüp ağaca çaput bağlamakta ve dileklerinin gerçekleşmesini beklemektedirler.

Taşkale halkından Mustafa Öztürk'ün anlattığına göre; Karaman'da biri çocuğunun beş altı yaşlarına gelmesine rağmen yürüyemediğini ve konuşmadığını söylemiş ve Mustafa Öztürk'ten Ulu Kavak'ın yerini sormuş. Adam çocuğu ile Ulu Kavak'ı ziyaret etmiş, etrafında dönmüş ve bir kurban adayıp kesmiş. Belli bir süre sonra çocuğun babası Mustafa Öztürk'e çocuğunun yürümeye ve konuşmaya başladığını haber vermiş.³⁶

Ulukavak'ı eskiden olduğu gibi bugün de ziyaret edenler olmaktadır

³⁵ Hacı Ali Uğuz, merkez Taşkale kasabasında oturuyor, 96 yaşında.

³⁶ Mustafa Öztürk, merkez Taşkale kasabasında oturuyor, 56 yaşında.

3. DELİK KAYA

Delik Kaya, Karaman Merkez Taşkale Kasabasının “Kayalıpınar” mevkiinde bulunan büyük, ortası delik bir taştır (bkz. Resim 25).

Resim 25 : Delik Kaya’dan İki Görüntü.

Mehmet Gülel’in anlattığına göre bu Delik Kaya eskiden beri ziyaret edilen bir yer imiş. Bu kayanın özelliğinin ne olduğunu bilen yok. Büyüklerinden gördüklerini devam ettiriyorlarmış. Mehmet Gülel, Delik Kaya’da günahlardan arınmak için, çocuğu olmayanın çocuğu olması için, hastalığı olanın iyileşmesi için geçildiğini söyledi. Hatta günahı çok olanlar kayadan geçemez sıkışır kalmış dedi.³⁷ Ayrıca sıpası durmayan eşeklerin yuları bu kayadan geçirilir ve durması beklenirmiş.³⁸

C. KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ TEKKELER

1. SARIBEY SULTAN TEKKESİ

Kazımkarabekir ilçesine yaklaşık 8 km uzaklıkta Çiftlik denen mevkidedir. İçerisinde mezar bulunmamaktadır. Mezarın birkaç km ilerideki bir tepede

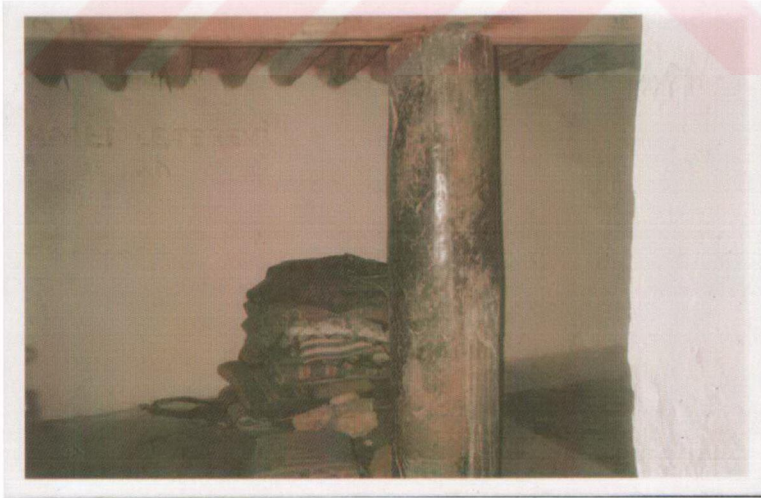
³⁷ Mehmet Gülel, Karaman merkez Taşkale kasabasında oturuyor, 60 yaşında

³⁸ Halk “durmak” kelimesini burada “yaşamak” anlamında kullanmaktadır.

olduğu bilinmesine rağmen burası ziyaret edilip namaz kılınarak dua edilmektedir. (bkz. Resim 26,27)

Resim 26 : Sarıbey Sultan Tekkesi

Resim 27: Sarıbey Sultan Tekkesi'nin İçinden Bir Görünüş

Eskiden akli dengesi bozuk olanları buraya getirirler, abdest alıp namaz kılarlar, deliyi tekkede pöstekinin üzerinde uyuturlar, uyanınca zincire bağlı olan deliyi bırakırlarmış. Buraya zincirli gelenler akıllanarak giderlermiş.³⁹ Burada yatan zatın Seyyid Ahmet Leterevi olduğu söylenmektedir. Tarihini tespit etmeye yarayacak bir kitabe yoktur.

Seyyid Ahmet'in altı kardeşi daha vardır ve hepsi Kazımkarabekir ve çevresinde değişik işlerle uğraşmıştır. Bunların hepsi de veli kişiler olarak kabul edilir. Seyyid Ahmet Türbesine akli dengesi yerinde olamayanlar bu dertten kurtulmak için getirilir ve burada bir gece yatırılır, şifa bulması beklenir.⁴⁰

Kazımkarabekir halkından Ruhiye Büyükboyacı şunları anlattı: Aile bireyleri ve komşular toplanıp Tekke'ye giderler. Bu gidenler genelde değişik hastalığı olanlardır. Oraya gidenler yanlarında götördükleri yiyecekleri yerler, daha sonra ikişer rekat namaz kılıp ellerini yatırın mezar taşına sürerler ve daha sonra da kendi üzerlerine sürerler. Oradan ayrılmadan önce de Tekke'ye biraz para atarlar. Parayı atmanın sebebi para ile birlikte hastalığın da orada kalması içindir. Gidenler hastalıktan, dertten kurtulmak için dua ederek ayrılırlar. Eğer dertten kurtulurlarsa tekrar ziyaret etmeleri gerekir.⁴¹

2. AKTEKKE (MADER-İ MEVLANA TÜRBEŞİ)

Tarihte “Kalemiye Zaviyesi”, “Ağa Tekkesi (Aktekke)”, “Mader-i Mevlana (Valide Sultan) Türbe ve Camii” gibi çeşitli adlarla anılan Karaman Mevlevihanesi, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin annesi, abisi ve bazı aile yakınlarının burada gömülmesinden dolayı Mevlevi Zaviyeleri arasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple şeyhlik makamında hep Mevlana'nın soyundan bir çelebi bulunmuş ve adeta Mevlevilerce mutlaka ziyaret edilmesi

³⁹ I. H. Konyalı, a.g.e., s.594

⁴⁰ Hacı Hasan Özalp, Kazımkarabekir ilçesi Boyacı mah. Oturuyor, 58 yaşında.

⁴¹ Ruhiye Büyükboyacı, Kazımkarabekir ilçesi Pazar mah. Oturuyor, 59 yaşında.

gerekli bir makam niteliği taşımıştırAktekke Karaman'da İsmet Paşa caddesi ile I. İstasyon caddesinin kesiştiği yerdedir.

Ahi Ahmet Bey tarafından 710-720 H. (1310-1320 M) yılları arasında kurulmuş ve Karamanoğulları ve Osmanlılar Döneminde büyük bir külliye haline getirilmiştir.⁴²

Resim 28 : Aktekke

Günümüzde Mevleviler için hala önemli bir mekandır. Karaman ve diğeri illerden Mevlanayı büyük bir mutasavvıf olarak kabul edenler onun annesi ve yakınlarını da ziyaret etmekte ve buralarda yapılan dua ve ibadetin daha makbul olduğunu düşünmektedirler.

⁴² T.D.V. İslam Ansiklopedisi, "Karaman Mevlevihanesi" Maddesi, İst., 2001, s.447.

Resim 29 : Akteke Derviş Hücreleri

Resim 30 : Akteke Camii İçindeki Sandukalar

3. İSMAİL HACI TEKKESİ

İsmail Hacı Tekkesi Karaman-Ereğli yolunun doğusunda Taşkale Atatürk Mahallesi ile Yeşildere Kasabası arasında bir mevkidedir. Burada hem Tekke,

hem de İsmail Hacı'nın türbesi bulunmaktadır. Halk İsmail Hacı'nın Yunus Emre'nin dedelerinden ve veli bir zat olduğunu kabul ediyor, tekke ve türbeyi ziyaret ediyor. Yapılan araştırmalarda da Başbakanlık arşivinde Yavuz Sultan Selim'in "İl Yazıcı Defteri"nde, İsmail Hacı'nın Yunus Emre'nin dedelerinden olduğu belirtilmektedir.⁴³

İsmail Hacı Tekke ve Türbesi yöre halkının Yunus Emre'ye ve onun atalarına olan sevgisinden ve İsmail Hacı'nın veli bir zat olduğu nesilden nesile anlatıldığından dolayı ziyaret edilmektedir. Tekke bugün çok bakımsız bir haldedir (bkz. Resim 31).

Resim 31 : İsmail Hacı Tekkesi'nden bir görünüş.

Yöre halkından tekkeyi ziyaret edenler genelde çocuğu olmayan, her hangi bir hastalığı olup çare bulamayanlardır. Ayrıca herhangi bir şinin olması veya hastalıktan şifa bulması için halk burada kurban kesmeyi adamakta ve burada kurban kesip İsmail Hacı'nın türbesinde namaz kılıp dua etmektedir (bkz. Resim 32-33).

⁴³ İ. Hulusi Güngör, Yunus Emre, İstanbul, 2001, s.7.

Resim 32: İsmail Hacı Türbesi'nin Dış Görünüşü.

Resim 33: İsmail Hacı Türbesi'nin İç Görünüşü.

Tekkenin içinde bulunan direklerin arasından geçilirse tüm günahların affedileceğine, ağrı ve sızılarının döneceğine inanılmaktadır. Eskiden burası çokça ziyaret edilen bir yer iken bugün ziyaret edenler azalmıştır.⁴⁴

⁴⁴ İ. Hakkı Yalçın, Karaman merkez Taşkale kasabasında oturuyor, 75 yaşında.

D. KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ OCAKLAR

1. SARILIK OCAĞI

Sarılık ocağı olarak bilinen Müşerref teyze şunları anlattı : “Sarılık olan kişinin gözünün beyazı, benzi sararır, vücudunun dermanı kalmaz. Bu durumda olanlar sarılık ocağına gelirler. Benim babam bunun ocağı idi. Bana el verdi ondan sonra da ben sarılık ocağı oldum.”

Müşerref teyzeye bu hastalığa yakalananlara ne yaptığını sorduğumuzda şunları söyledi : “Hastanın yüzüne hafifçe tükürürüm, evimden biraz tuz ve şeker vererek hastaya evinde yemesini söylerim. Bir de bulgur, pirinç, mercimek gibi taneli şeyler yememesini tavsiye ederim. Bu şekilde hastalığın geçmesini bekleriz⁴⁵”

2. KIYIM OCAĞI

Kıyım ocağına her türlü ağrı için gidilir. Baş ağrısı, bel ağrısı, yılanlık hastalığı gibi rahatsızlıklarda kıyım ocağı çokça müracaat edilen bir yerdir. Kıyım ocağı Karaman’a 35 kilometre mesafede bulunan Yeşildere kasabasındadır.

Kıyım ocağı olduğunu söyleyen Sultan Öztürk oturduğu evin kayınbabasının evi olduğunu ve kıyım ocaklığının kendisine kayınbabasından geçtiğini söyledi. Kıyım işinin özellikle oturduğu evde olması gerektiğini de belirtti.⁴⁶

Kıyım işi şu şekilde yapılmaktadır : Ocak olan kişi gelen hastanın üzerine kıyım yaptığı odada bulunan kırmızı bezi örtüyor ve yine odada hazır bulunan bir bıçağı eline alıp üç ihlas, üç de Fatiha suresi okuyarak bıçağı kırmızı bezin üstünden ağrıyan yerler üzerinde dokundura dokundura gezdirmek suretiyle

⁴⁵ Müşerref Cingöz, Karaman merkez Kirişçi mahallesinde oturuyor, 74 yaşında.

⁴⁶ Sultan Öztürk, merkez Yeşildere kasabasında oturuyor, kıyım ocağı olarak biliniyor, 67 yaşında.

hastayı kıymış oluyor. Kıym işi bitince kırmızı bez hastanın üzerinden alınıyor ve kıymının yapıldığı odada bir kapta bulunan tuzdan hasta bir miktar yalıyor ve şifa bulması bekleniyor.

3. AL OCAĞI

Düşük yapan kadınlar, kırk basanlar bu ocağa gelirler. Ocak olan kişiden başörtüsünü alıp yerine yenisini hediye ederler. Ocak olandan aldıkları başörtüsünü kullanarak bu rahatsızlıktan kurtulacaklarına inanırlar. Karaman’da birkaç al ocağı olduğu bilinmektedir. Biz Merkez Burunoba köyünde oturmakta olan Aliye Teyze ile görüşmemiz neticesinde bu hastalığın ocağı olduğunu ve hastalık için bu şekilde bir işlem yapıldığını tespit ettik. Aliye Teyze’ye ocaklık kayınpederinden geçmiştir.⁴⁷

4. TEMRE OCAĞI

Temre bir cilt hastalığıdır. Ellerde, yüzde ve vücudun değişik yerlerinde derinin yer yer kuruyup çatlamasına “temre” denir.

Temre hastalığına yakalananlar temre ocağı olarak bilinen kişilere giderler. Kendisi ile görüştüğüm Fadimana Aslandağ, “annesinin ve ninesinin temre ocağı olduğunu ve annesinin vefatından sonra temreye yakalananların kendisine geldiğini o da kimseyi kıramadığı için annesinden gördüğü şekliyle üç İhlas, bir Fatiha okuyup temre üzerine hafifçe tükürdüğünü” söyledi.⁴⁸ Fadimana teyze tükürdüğü temreli hastalardan iyileşenler olduğu gibi iyileşmeyenler de olduğunu belirtti.

Temre ile ilgili başka bir uygulamayı anlatan Sultan Yertürk: “Eskiden temre ocağı olan “İmamlı” lakaplı biri varmış. O öldükten sonra halk onun

⁴⁷ Aliye Akdoğan, Karaman merkez Burunoba köyü’nde oturuyor, 72 yaşında.

⁴⁸ Fadimana Aslandağ, Karaman merkez Taşkale kas. Oturuyor, temre ocağı olarak biliniyor, 72 yaşında.

mezarı üzerinde bulunan büyük köpük kayanın bir kenarından kazıp, temreli yerlerine sürerlermiş. Bugün de hala bu kayadan kazıp temreye sürenler vardır” dedi.⁴⁹ (bkz. Resim 34).

Resim 34 : İmam'ın Mezarı'ndan Bir Görüntü.

Karaman'daki bir diğer temre ocağı da merkez Burunoba köyünden Alime Küçüktürk'tür. O da temre hastalığını şu şekilde iyileştirdiğini söylüyor :“Fatiha, İhlas, Felak ve Nas surelerini okurum, hastanın temreli bölgesine tükürüp üzerine kül basarım. Bu işlemin fayda etmesi için üç hafta boyunca Çarşamba günleri tekrar ederim.”⁵⁰,

5. YÜĞRÜK OCAĞI

Yüğrük, üzüntü ve sıkıntı sonucu üst dudakta meydana gelen iltihaplı kabarıklığa denir. Karaman'da bu hastalığın tedavisi için yüğrük ocağı olarak bilinen merkez Salur köyündeki Hediye Güleç'e gidilirdi. İki yıl önce Hediye

⁴⁹ Sultan Yertürk, Karaman merkez Taşkale kasabası Aliğa mah. Oturuyor, 74 yaşında.

⁵⁰ Alime Küçüktürk, Karaman merkez Burunoba köyünde oturuyor, 73 yaşında.

Teyze vefat ettiği için Şimdi bu işi torunu Yücel Özkaya yapmaktadır. Ocak olan Şahsa bu hastalık için ne yaptığını sorduğumuzda : “Yüğruk olan hastayı karŐıma oturtur, hafifçe tükürürüm. Başka bir Şey yapmam ve genelde de iyileŐirler” dedi.⁵¹

E. KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ HALK İNANÇLARI

1. Kırklanma, Doğum ve Kadınla ilgili İnançlar :

Yeni doğan çocuklar, yeni gelinler ve yeni doğum yapanlar hakkında kırkı çıkıncaya (kırk günlük oluncaya) kadar bazı Şeylere dikkat edilmesi gerekir. Aksi halde “kırk bastı”, “al bastı” denen durumlar ortaya çıkabilir. Kırk baskını ve al baskını durumlarında çeşitli rahatsızlıkların ortaya çıkabileceğine inanılmaktadır.

Kırkı çıkmamış kadınlar ve yeni gelinlerin Şu hususlara dikkat etmesi gerekir :⁵²

- Kırklı kadın evinden fazla uzaklaŐmamalıdır.
- Kırklı kadın gece yalnız bırakılmamalıdır.
- Kırklı kadınlar ve bebekleri birbirleri ile karŐılaŐtırılmamalıdır. Eğer karŐılaŐmıŐlarsa uğursuzluk, hastalık olacağına inanılır. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için kırklı kadınlar birbirleriyle ekmek deđiŐir.
- Kırkı çıkmamış (lohusa) kadının ve çocuğunun bulunduğu odaya Şeytan ve cin gelmesin diye süpürge konur ve baş uçlarına Kur’an asılır.
- Kırklı kadınlar al basmaması için baŐlarına kırmızı eŐarp örter.
- Kırkı çıkmamış kadının bulunduğu eve değirmenden un getirilmez. Ayrıca lohusanın bulunduğu eve et de getirilmez. Eğer getirilmesi gerekiyorsa

⁵¹ Yücel Özkaya, Karaman merkez Salur köyünde oturuyor, 47 yaşında.

⁵² Ümmühan Akdoğan, Karaman merkez Valide Sultan mahallesinde oturuyor, 75 yaşında.

kadın ve çocuğu dışarı çıkar, un ve et eve getirilir sonra kadın ve çocuk eve girer.⁵³

- Süt emziren kadınların canları bir şey çektiğinde ve onu tadamadıklarında göğüslerinde bir ağrı oluşur. Buna “umma” denir. Umma olanı iyileştirmek için umanın haberi olmadan bir kadın kuru soğanı keser, eline alır ve umma olanın sırtına habersizce elindeki soğanla beraber vurur. Soğanla bir ekmeği verir “al umduğunu ye” der. Hasta ekmeğe soğanı yer ve iyileşmesi beklenir.⁵⁴
- Kırkı çıkmamış gelinle lohusanın karşılaşmamasına dikkat edilir. Eğer aynı evde bir araya gelirlerse yeni gelinin çocuğunun olmayacağına inanılır.

2. Çocukla İlgili İnançlar :

Çocuk yirmi günlük olunca “yarı kırk çıkarma” denen bir işlem yapılır. 20 çakıl taşı toplanır, bir eleğe konur ve bu eleğin üstünden su dökülerek çocuk yıkanır. Buna yarı kırk çıkarma denir. Bu işlem çocuk kırk günlük olunca kırk çakıl taşı ile tekrarlanır. Buna da “kırk uçurma” denir.

- Kırkı çıkmamış bebeğin baş ucuna Kur'an, çörekotu ve su konur.
- Bir evde çocuk sürekli ağlarsa birinin başını yiyecek (biri ölecek) denir.⁵⁵
- Çocuğu olup ta yaşamayan kadınlar, doğan çocuklarına Dursun, Durmuş, Duran, Durdane gibi isimler koyarlar.⁵⁶
- Sürekli ağlayan, durmayan çocuğa “Şeytan değiştirmiş” denir. Çocuk eşeğin bağlandığı kazığa bağlanır ve ağzına bir ayakkabı ile hafifçe vurulur. Bu şekilde düzelmesi beklenir.

⁵³ Dursun Koçgürbüz, Karaman merkez Taşkale kasabası Ortacami mahallesinde oturuyor, 54 yaşında.

⁵⁴ Heybet Gün, Karaman merkez Hacı Celal mahallesinde oturuyor, 77 yaşında.

⁵⁵ Dursun Koçgürbüz, Karaman merkez Taşkale kasabası Ortacami mahallesinde oturuyor, 54 yaşında.

⁵⁶ Durmuş Harmankaya, Ermenek ilçesi Taşbaşı mahallesinde oturuyor, 71 yaşında.

- Çocuğu ölen kadın arefe günü dikiş dikmez, kirman eğirmez. Eğer dikiş dikerse ölmüş çocuğunun derisini dikeceğine inanılır.⁵⁷
- Yeni yürümeye başlayan çocuk eğer çok düşerse, çocuğun iki ayağına bir ip bağlanır. Çocukla annesi evden dışarı çıkar ve karşılaşılan ilk kişiye bu ip kestirilir. Buna “köstek kesme” denir. Bu şekilde yapıldıktan sonra çocuğun ileride düşmeyeceğine inanılır.
- Çocuğun dişleri çıkmaya başladığında “diş bulguru” yapılır. Komşular, akrabalar davet edilir. Bulgur yenirken çocuğun önüne bir bez serilir ve üstüne makas, tarak, kalem, Kur’an-ı Kerim gibi değişik meslekleri temsil eden araç ve gereçler konur. Çocuk neyi eline alırsa ileride o mesleği seçeceğine inanılır.⁵⁸
- Çocuk süt dişlerini dökmeye başladığında çıkan dişler tavukların su içtiği yalağa atılır.
- Çocuklarda “yeni doğan sarılığı”nı önlemek için çocuğun yüzüne sarı bir örtü örtülür veya altın takılır. Bunun sarılığı önleyeceğine inanılır.
- Çocuk altı aylık oluncaya kadar tırnağı kesilmez. Kesilirse çocuğun hırsız olacağına inanılır.
- Boş beşik sallanırsa o beşiğin çocuğunun hastalanacağına inanılır.
- Aydaş (zayıf-hasta) olan çocuklar için üç yol ortasına kazan kurulur. Aydaş olan çocuk içine oturtulur. Kazanın altına birkaç çer çöp yakılır. (Hafif bir ateş olmalıdır) Etraftan görenler bu iş yapan kadına ne yaptığını sorar. Kadın da “aydaş pişiriyorum” der. Bu işlemden sonra çocuğun aydaşlıktan kurtulacağı iyileşip gelişmesi beklenir.

Aydaş olan çocuklar için bir başka uygulama daha bulunmaktadır. Yedi değirmenin altından su alınır. Değirmenin birinden de yere dökülen ve topluk denen undan biraz getirilir. Su ibriğe konur, içine de biraz topluk

⁵⁷ Ayşe Özkaya, Karaman merkez Salur köyünde oturuyor, 78 yaşında.

⁵⁸ Fadime Yigit, Karaman merkez İmaret mahallesinde oturuyor, 62 yaşında.

atılır. Bu su üç yol ortasında ısıtılır. Isınan su ile çocuk “tekne taşı⁵⁹”nda yıkanır. Bu şekilde iyileşmesi beklenir.⁶⁰

Aydaşlıkla ilgili bir başka uygulamaya da Başyayla ilçesinde rastladık. İlçede aydaş olduğuna inanılan çocuklar ilçe yakınında bulunan ve “Dede Ardıcı” olarak bilinen ağaca götürülür. Kökleri dışarıda olan bu ağacın kökleri arasından geçirilen çocuğun aydaşlıktan kurtulup gelişeceğine inanılır.⁶¹

3. Cenaze İle İlgili İnançlar :

- Ölenin bulunduğu oda aydınlatılır.
- Cenaze evine bir kaç gün boyunca komşular tarafından yemek götürülür, baş sağlığına gelen ziyaretçilere ikram edilir.⁶²
- Cenaze, bulunduğu odadan yıkanmaya götürüldükten sonra yatağına bir kap un konur. Bu un daha sonra bir fakire verilir.⁶³
- Cenazenin elbiseleri fakirlere dağıtılır.
- Cenazeyi yıkayanlara kumaş verilir.
- Mezarı kazanlara para verilir, para verilmezse ölünün rahatsız olacağına inanılır.
- Cenaze kaldırıldıktan sonra ilk Cuma “pişi⁶⁴” yapılır ve dağıtılır.⁶⁵
- Ölen kişinin gömüldükten sonra ruhunun yedi gün evini ziyaret ettiğine inanılır.

⁵⁹ Tekne taşı, Karaman merkez Taşkale kasabası Aliğa mahallesinde bulunan büyükçe bir taştır.

⁶⁰ Sultan Yertürk, merkez Taşkale Kasabası Aliğa mah. Oturuyor, 74 yaşında.

⁶¹ Fadime Gayretli, Karaman Başyayla ilçesi Kirazlıyayla mahallesinde oturuyor, 72 yaşında.

⁶² Esmahan Kuzucu, Karaman merkez Yollarbaşı kasabasında oturuyor, 61 yaşında.

⁶³ Dursun Koçgürbüz, Karaman merkez Taşkale kasabası Ortacami mahallesinde oturuyor, 54 yaşında.

⁶⁴ El büyüklüğünde ince açılmış hamurun yağda kızartılmasıyla yapılan bir yiyecek türüdür. Anadolu'da çok yaygındır.

⁶⁵ Hatice Baş, Karaman merkez Çakırbağ köyünde oturuyor, 64 yaşında.

- Ölenin elli ikinci günde etinin kemiğinden ayrıldığı kabul edilir ve bu işin kolay olması için o gece ölenin evinde dua edilir ve Mevlit okutulur.⁶⁶
- Rüyada ölmüş biri görüldüğünde onun adına sadaka verilir
- Cenaze kaldırıldıktan birkaç gün sonra “devir” veya “alt-üst görme” denen bir işlem yapılır. Bu işlemle ölenin namaz, oruç ve yemin borçları hesaplanır. Miktar genelde yüksek çıktığından belli bir miktar para bir fakire verilir, fakir de “aldım ve geri hibe ettim” diyerek geri verir. Bu işlem borç ödeninceye kadar tekrarlanır.⁶⁷
- Arefe günü genelde ikindi namazından sonra mezar ziyareti yapılır. Herkes ölen yakınlarına Fatiha okuyup ruhlarına bağışlar.
- Cenaze evinde bir kişi evin tavanında bulunan ağaçlara paralel olarak yatarsa o kişinin yakın zamanda öleceğine inanılır.⁶⁸

4. Düğünle İlgili İnançlar :

- Düğünlerde gelin ve damada kına yakılır. Kına gecesinde damadın annesi geline kına yakarken eline altın veya madeni para koyar. Bu altın veya para saklanır. Bereket getireceğine inanılır.⁶⁹
- Eve gelen yeni geline su dolu ibrik devrtilir. Bu işlem, gelin sağlam ve cesur olsun diye yapılır.
- Gelin eve gelirken önüne ya bir hayvan kesilir ya da daha önce kesilmiş bir hayvanın postu gelinin önüne serilir, gelin bunların üstünden atlayıp geçer.
- Evé gelen gelinin kucağına onun gibi çocuğı olsun diye bir çocuk verilir.

⁶⁶ Hatice Baş, Karaman merkez Çakırbağ köyünde oturuyor, 64 yaşında.

⁶⁷ Ali Akdoğan, Karaman merkez Kirişçi mahallesinde oturuyor, 64 yaşında.

⁶⁸ Ahmet Uçar, Karaman merkez Muratdede (Mastat) köyünde oturuyor, 65 yaşında.

⁶⁹ Hanife Kahraman, Karaman merkez Hacı Celal mahallesinde oturuyor, 42 yaşında.

- Gelinle damat eve gelirken damat madeni para ve şeker saçar. Bu para yuvanın bereketli olması, şeker de geçimin tatlı olması içindir.
- Eve gelen geline bir yumurta verilir. Gelin yumurtayı kapının kenarına vurarak kırar.
- Karaman ve çevresinde bir de damat bağlama olayı vardır. Damat manen bağlanmakta ve arzu edilen evlilik gerçekleşmemektedir. Damadı bağlamak için dini nikah esnasında açık olan bir bıçak veya makas kapatılmaktadır. Kapatılan makas veya bıçak açılmadıkça damat çözülmemektedir. Bu durumdan korunmak için nikah gizli yapılmaktadır.
- Gelin kapıdan girerken bir tabakta pekmez uzatılır. Gelin pekmeze parmağını batırır. Kayınvalidesine ve görümcesine parmağını yalatır. Bu da geçimlerinin tatlı olması için yapılan bir uygulamadır.⁷⁰

5. Hastalıklarla İlgili İnançlar :

a. Siğil :

Ellerde ve parmaklarda çıkan ve üreyen katı kabarcıklara denir. Şu şekilde tedavi edilir. : Kırk mısır tanesi haşlanır, ipe dizilir ve bir yere asılır. İpte dizili mısır taneleri kurudukça siğillerin de kuruması beklenir.⁷¹

Siğilin tedavisi için bir de ocak olarak bilinen kişilere gidilir. Karaman merkez Alişahane mahallesinde oturan ve siğil ocağı olarak bilinen Zeliha teyze bu hastalık için şunları yaptığını söyledi : “Elime bir saman çöpü alır siğilin etrafında gezdiririm. Bu esnada İhlas, Felak ve Nas surelerini okurum. Sonra Ayşe Anamızın, Fatma Anamızın eli, çık git, çık git, derim.”⁷²

⁷⁰ Ramazan Yarba, Karaman merkez Sümer mahallesinde oturuyor, 55 yaşında.

⁷¹ Sultan Öztürk, Karaman merkez Yeşildere kasabasında oturuyor, 67 yaşında.

⁷² Zeliha Yıldırım, Karaman merkez Alişahane mahallesinde oturuyor, 81 yaşında.

b. Arpacık (İt Dirseği) :

Bir göz hastalığıdır. Göz kapağında çıkan sivilcemsi kabartılara denir. Bu kabarcıklar küp şekerle veya “yavsi” denen ve hayvanlarda asalak olarak yaşayan bir böceklerle çizilir. Bu şekilde rahatsızlığın geçmesi beklenir.

c. Kızıl Yel :

Bir diş eti hastalığıdır. Diş etlerinde şişlik ve kızarıklık olur. Bunu tedavi etmek için diş etlerine kırmızı biber sürülür.

d. Alazlama :

Bir tür cilt hastalığıdır. Deride yer yer iri kabarcıklar oluşur ve bu kabarcıklar kaşınır.

Bu hastalığın tedavisi için gök rengi bir bez ısıtılır ve kabarcıkların üzerine basılır. Bu şekilde hastalığın iyileşmesi beklenir.

e. Kurdeşen :

Kurdeşen bir çeşit cilt hastalığıdır. Vücutta meydana gelen çok fazla kaşıntı, kırmızı kabarcıklar ve ateşlenmelere kurdeşen denir. Vücuttaki kabarcıklar sivilcemsi olur ve bazen de kabarcıklar kaşınmanın etkisiyle sulanır.

Hastalığın tedavisi için hasta kişi kırmızı bir beze sarınır ve mezarlığın etrafında dolaşır. Dolaşırken “kurdeşen oldum huu, köylü köpeğine sahip olsun, bugün akşam yal benim” der. Bu şekilde yaptıktan sonra hastalığın geçmesi beklenir.⁷³

f. Baş Ağrısı :

Uzun süre başı ağrıyıp ağrısı geçmeyenler ocağa müracaat ederler. Ocağa sadece Cuma günleri gidilir. Ocak olan şahıs⁷⁴ hastadan üç tane yeni çivi getirmesini ister. Ocak olan kişi hastanın başını tutup İhlas suresini okuyarak üç

⁷³ Ali Akdoğan, Karaman merkez Kirişçi mahallesinde oturuyor, 64 yaşında.

⁷⁴ H. Hüseyin Çelikleş, Karaman Merkez Taşkale kasabası'nda oturuyor, baş ağrısını tedavi ettiğini söylüyor, 78 yaşında .

yeni çiviye evde bulunan bir direğe veya tahta parçasına çakar. Bu şekilde yapıldıktan sonra baş ağrısının geçmesi beklenir.

g. Karın Ağrısı :

Uzun süre karın ağrısı geçmeyen, iştahsızlık çekenlere göbeği düşmüş denir. Bu şikayetleri olanlar ocağa giderler. Ocak olan kişi üç gün sabah aç karna hastanın karnını ovarak göbeğini yerine getiriyor. Bu şekilde hasta iyileşiyor.⁷⁵

ı. Köstebek :

Vücudun herhangi bir yerinde ortaya çıkan iltihaplı ve ateşli çıbanlara köstebek hastalığı denir. Bunun tedavisi üç şekilde olur.

Birincisi : Arazide köstebeğin deşip çıkardığı taze topraktan bir miktar alınır. Bu toprak su içinde eritilir ve hasta kişi bu su ile yıkanır.

İkincisi : Köstebeğin eti hasta kişiye yedirilerek tedavi edilir.

Üçüncüsü : Köstebeğin eti çıbanın üstüne sarılır.

6. Nazarla İlgili inançlar :

Nazar, bir kişinin diğer bir kişiye kötü gözle bakması veya kıskanması ile ortaya çıkan ve kıskanılan kişide meydana gelen kötü haldir. Karaman ve çevresinde insan, hayvan, ve cansız varlıkları nazardan korumak için ve nazar değdiğinde ondan kurtulmak için değişik yöntemlere başvurulur.

Nazardan korunmak için evlere iğde dalı, kaplumbağa kabuğu ve mavi boncuk asılır.⁷⁶

Nazarı değmesinden endişe edilen bir kişinin yanına gidileceği zaman evden çıkarken cebe üç tane çakıl taşı konur.

⁷⁵ Fadimana Bozkurt, Karaman merkez Taşkale kasabasında oturuyor, 80 yaşında.

⁷⁶ Fadim Örgü, Karaman merkez Kılbasan kasabasında oturuyor, 48 yaşında.

Küçük çocukları nazardan korumak için omuzlarına iğde çekirdeği ve mavi boncuk takılır. Ayrıca çocukların kulaklarının arkasına kömür karası veya tencere, tava gibi eşyaların altında bulunan is sürülür.⁷⁷

Bir kimseye nazar değdiği zaman, nazarı değdiğinden şüphelenilen kişinin ayağını bastığı yerden toprak alınıp nazar değen kişiye yalıtılır.

Nazarı bertaraf etmek için nazarı değdiğinden şüphelenilen yedi evin ahşap kapısından çentik (tahta parçası) alınır, yedi kişinin tırnağı kestirilip alınır. Bu toplanan çentik ve tırnaklar bir miktar üzerlik ile birlikte yakılır. Dumanını nazar olan kişi teneffüs eder ve nazardan kurtulması beklenir.

Nazardan kurtulmak için bir de kor söndürülür. Nazar değen kişi oturtulur, başının üzerine içinde su bulunan bir kap tutulur. Mangalda veya ocakta ateş yakılır. Yanan ateşten bir kor parçası maşa ile alınıp hastanın üzerinde tutulan su dolu kaba atılır, kor söndürülür. İçinde kor söndürülen su, nazar olan kişiye içirilir ve nazarın geçeceğine inanılır.

Nazardan kurtulmak için bir de kurşun dökülür. Kurşunu ocak olan kimseler döker. Nazar değen kişi oturtulur, başının üzerine bir elek veya kalbur tutulur. Tavada eritilen kurşun eleğin üzerinde tutulan su dolu kabın içerisine dökülür. Dökerken de 'Benim elim değil Fatma Anamızın eli' denir. Kurşunun suyun içinde aldığı şekle göre yorumlar yapılır. Kurşun suyun içinde girintili çıkıntılı şekil alırsa nazardan kurtulacağına inanılır.⁷⁸

7. Hayvanlarla İlgili İnançlar :

- Baykuşun ötmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Bir evin damında baykuş öterse yakın zamanda o evden birinin öleceğine inanılır.⁷⁹

⁷⁷ Fadim Örgü, Karaman merkez Kılbasan kasabasında oturuyor, 48 yaşında.

⁷⁸ Ayşe Yaşar, Karaman merkez Hacı Celal mahallesinde oturuyor, 42 yaşında.

⁷⁹ Ramazan Yarba, Karaman merkez Sümer mahallesinde oturuyor, 55 yaşında.

- Ezan okunurken köpeğin uluması birinin öleceğinin habercisi olarak yorumlanır.
- Karga çok öterse “kar istiyor” denir. O kışın çetin geçeceğine inanılır.
- Koyunlar kırdan otlatılırken kaybolursa kurtların koyunları yememesi için şu işlem yapılır : Şems suresi okunur. “Hukka hukka, taş başına çıkma, kurttan kuştan korkma, dönüp arkana bakma, ya cevden karı ya deli Halil, ya sür getir ya bekle otur” denir ve bıçak kapatılır. Bu şekilde kurtların ağzının kapatıldığına ve koyunlara zarar vermeyeceğine inanılır. Koyunlar bulunca bıçak yine açılır.⁸⁰

8. Diğer Bazı İnançlar :

- Bir evden misafir gidince o gün ev süpürülmez. Süpürülürse misafirin bir daha gelmeyeceğine inanılır.
- Bir evden yolculuğa çıkan olursa o yolcu gideceği yere ulaşınca kadar evde ışık yakılır. Bu işlem yolunun açık ve aydınlık olması için yapılır.
- Bir evden yolcu uğurlanınca arkasından su dökülür. Bu şekilde gideceği yere kazasız belasız varacağına ve çabuk döneceğine inanılır.
- Salı günü işe başlanırsa o işin bitmeyeceğine inanılır. Bu yüzden Salı günü işe başlamak ve yolculuğa çıkmak pek makbul değildir.⁸¹
- Bir işe başlandığında ilk Cuma günü iş yapılmaz. Buna cumalık tutma denir.

⁸⁰ Sultan Yertürk, Mekez Taşkale kasabası Aliğa mah. Oturuyor, 74 yaşında.

⁸¹ Dursun Koçgürbüz, Karaman merkez Taşkale kasabası Ortacami mahallesinde oturuyor, 54 yaşında.

- İki bayram arasında (Ramazan-Kurban Bayramı) düğün yapmak uygun görülmez.⁸²
- Ay tutulması olunca ayı Şeytanın tuttuğuna inanılır. Şeytanı korkutup ayı kurtarmak için tüfek atılır, teneke çalınır.⁸³

⁸² Ramazan Yarba, Karaman merkez Sümer mahallesinde oturuyor, 55 yaşında.

⁸³ Hacı Ali Uğuz, Karaman merkez Taşkale kasabasında oturuyor, 96 yaşında.

II. BÖLÜM

KARAMAN VE ÇEVRESİNDEKİ ZİYARET YERLERİNİN VE MANEVİ HALK İNANÇLARININ DİNLER TARİHİ VE DİN OLGUSU AÇISINDAN TAHLİLİ

A. TÜRBE VE TEKKELERLE İLGİLİ İNANÇLAR:

Anadolu halkının yaşattığı önemli dini fenomenlerden birisi de mezar ve türbe ziyaretleridir. Anadolu halkı, bu toprakların Türk-İslam yurdu olmasında katkısı bulunan alim, veli ve kahraman olarak nitelendirdiği isimleri unutmamış, onların mezar ve türbelerini ziyaret etmiş ve hala da ziyaret etmeye devam etmektedir.

Türbe ve mezarlar gibi Tekke olarak isimlendirilen mekanlar da halkın ziyaret ettiği yerlerdendir. Karaman ve çevresinde tekke olarak tespit ettiğimiz üç mekan vardır. Buralar, genelde zamanında sufilerin barındığı ve tarikat şeyhleri veya yakınlarının türbesinin bulunduğu yerlerdir. Tarikat ileri gelenleri, veli, ermiş diye nitelendirilen kişilerle ilişkilendirilen bu mekanlar da kutsal kabul edilip ziyaret edilmektedir.

Halk, kendilerinde beşerüstü, tabiatüstü, manevi ve ilahi güç bulunduğuna inanılan bir takım mezarları, türbeleri, tekkeleri, ağaçları, taşları ve dağları çeşitli amaç ve usullerle ziyaret etmektedir. İnsanları bu yerlere cezbeden şey, onlarda bulunduğu kabul edilen bu fevkalade manevi ve ilahi güç, feyz ya da berekettir, veyahut da fenomenolojinin diliyle ifade etmek gerekirse kutsal olanla bir takım ritüel usullerle temasa geçilmesi halinde, insanlara faydasının dokunacağına inanılmakta oluşudur.⁸⁴

⁸⁴ Ünver Günay, Harun Güngör, Şaban Kuzgun, Huzeyfe Sayım, A. Vahap Taştan, Kayseri Çevresinde Ziyaret Ve Ziyaret Yerleri, Kayseri, 1996, s.104.

Ziyaret yerlerine cazibe gücü sağlayan şey, onlarda bulunduğuna inanılan kutsiyet olduğuna göre yapısal bakımdan ziyaret fenomenini kutsalın bir tür tezahür ve yaşanış biçimi şeklinde tanımlayabiliriz.⁸⁵

Türbe ve tekkeler sadece ziyaret etmiş olmak veya orada medfun bulunanların ruhuna Fatiha okumak için gidilen yerler değildir. Bu belirttiğimiz şekilde hiçbir beklenti olmadan ziyaret edenler olduğu gibi, değişik istek ve ihtiyaçlarla da türbe ve tekkeler ziyaret edilmektedir. Halk, kutsal kabul ettiği türbe, tekke gibi yerleri bazı beklentilerinin gerçekleşmesi için ziyaret etmekte ve bu mekanlarda medfun bulunan kişileri beklentilerine vesile kılıp buralara adaklar adamaktadır. Halbuki İslam'a göre sadece Allah'a ibadet edilecek ve sadece O'ndan yardım istenecektir.⁸⁶

Müslüman halkın bu hareketleri yapması, onların binlerce yıl önceki inançları İslam dini ile birlikte yaşattıklarını göstermektedir. Her şeyden önce türbelere yapılan adaklarda eski ilkel toplumların çok önemli bir dini inancı olan "ataya tapma" itikadının izleri bulunmaktadır.⁸⁷ "İlkel" toplumlarda aile birimi bilinen modern Batı toplumunda olduğundan çok daha güçlü ve kapsamlıdır. Bu birim sadece yaşayanları değil, aynı zamanda bir ölçüde ailenin ölmüş bulunan bireylerini de kapsar. Genel olarak ataya tapınma adı verilen bu uygulama, kısmen bu birliğin ifadesi ve kısmen de zaman ve mekan sınırlarından kurtulmuş olan ata ruhunun, tekrar geri dönmemesi ve yaşayanlara zarar vermemesi için gönlünün alınıp teveccühünün kazanılmasını isteyeceği düşüncesiyle bağlantılıdır. Ataya tapınmada bazen korku motifi hakim olarak görünür; bununla beraber, çoğu kere de korkunun yerini gerçek saygı alır.⁸⁸

⁸⁵ Ünver Günay, Harun Güngör, Şaban Kuzgun, Huzeyfe Sayım, A. Vahap Taştan, a.g.e., s.104.

⁸⁶ Fatiha Suresi,5. Ayet.

⁸⁷ Mehmet Aydın, Konya'daki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili, S. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Konya, 1985, S.1, s.26.

⁸⁸ Eric J. Sharpe, Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram, Çeviren: Ahmet Güç, Bursa, 2000, s.7-8.

Mezar ve türbe ziyaretinin temel felsefesinde Atalar Kültünün manevi mirası bulunsa da fenomenin sadece bununla izah edilmesi eksiklik olabilir. Bu fenomen, tamamen dini kökenli bir zenginliğe sahiptir. Ancak fenomenin kültürel, psiko-sosyal ve tarihi boyutunun da unutulmaması gerekir. Türklerin İslamiyet'i kabullerinden sonra ata mezarlarına olan bağlılıklarının İslami motiflerle zenginleştiğini görmekteyiz. İslam öncesi dönemde, atalara ve onların mezarlarında olduğuna inanılan ruhlarına gösterilen bağlılık veya yöneltilen istekler, İslam döneminde Allah'ın güç ve kudreti ile yakınlık içinde olduğu kabul edilen ve türbe sakinleri olarak düşünülen evliya mezarlarına yöneltilmiştir. Aslında türbede, eski Türk Dini Tarihinde önemli bir yer tutan Şaman veya Kam'ın fonksiyonu ile; Atalar veya onların ruhlarının fonksiyonelliği adeta İslami motifler içinde bütünleşmiş gibi görülmektedir. Özellikle Şamanlar zor işlerin, felaketlerin ve sıkıntıların gidericileri olarak düşünülmüştür. Burada da türbe, tekke, ocak, Şaman'ın kısmi bir fonksiyonunu icra etmektedir. "Hekim adam" olarak Şaman'ın hastalıkları tedavi fonksiyonu, adeta İslam döneminden sonra türbelerde, tekkelerde ve ocaklarda bütün açıklığı ile kendini göstermiştir.⁸⁹

İşte İslamiyet sonrası Türk dini hayatında bugüne kadar canlı şekilde yaşayan türbe ziyaretlerinin, ocak kültürünün, geri planındaki dini fenomende bu hususların önemli şekilde rol oynadığı görülmektedir. İslamiyet döneminde, İslam dini bizzat "evliya kültüne" ve mezarlara istekler ve hacetler için gelmeye hiçbir zaman teorik planda kapı açmamışsa da; Orta Asya'daki İslam öncesi ve sonrası kültürel etkileşim, mezar ziyaret fenomeninin ve evliya türbelerinin Türk halk nezdindeki itibarını artırmıştır.⁹⁰

⁸⁹ Mehmet Aydın, Galip Atasagun, Nermin Öztürk, Sami Baybal, Ahmet Aras, Konya İlindeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, Basılmamış Araştırma Projesi, Konya, 2001, s.66-67.

⁹⁰ Mehmet Aydın, Galip Atasagun, Nermin Öztürk, Sami Baybal, Ahmet Aras, a.g.e., s.67.

Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Karaman'da da insanlar türbe, tekke ve ocakları ziyaret ederek, çeşitli taleplerde bulunmaktadır. Hastalıklar yahut başka imkansızlıklar dolayısıyla çaresizlik içerisinde olanlar için ziyaret olayı bir sığınak ve hatta bir çok durumda son bir melcedir. Kuraklık yahut sünnet, evlenme yahut çocuk sahibi olma hayatın kritik safhaları ve anları için de o, bir güven ve ümit kaynağıdır. Keza önemli ve uzak yerlere yapılacak yolculuklar, uzun ayrılıklar, insan hayatı bakımından mühim geçitler ve sınavlar, her çeşit arzu, istek ve dilekler bu yolla korunmaya, beklentiye ve huzura kavuşuyor ve dönüşüyorlar.⁹¹

B. KUTLU SAYILAN TABİAT UNSURLARI İLE İLGİLİ İNANÇLAR:

Yurdumuzun pek çok yerinde olduğu gibi Karaman ve çevresinde de kutlu sayılan dağlara, taşlara saygı gösterme ve kutlu sayılan ağaçlara çaput bağlayıp dilekte bulunma inancı vardır. Bu uygulamanın Müslümanlıkla hiçbir ilgisi yoktur. Bu adet kuzey ve orta Asya uluslarının eski dinleri olan Şamanizm'e mahsus önemli unsurlardan biridir. Onlara göre bu adet çok önemli bir dini ayindir. Şamanist Türklerin inanışlarına göre her dağın, her kutlu pınarın, göl ve ırmakların, kutlu ağaç ve kayaların "izi"leri (yani sahipleri) vardır. Bu dağ ağaç ve su ruhları toptan "Yer-Su" terimi ile ifade edilir. Göktürkler bu "Yer-Su" denilen ruhları Türk yurdunun koruyucusu sayarlardı. Altaylıların Şamanizm'inde de bu terim muhafaza edilmiştir. Altaylı Şamanistlerin inançlarına göre bu ruhlar kişilerden kurban isterler. En çok beğendikleri kurban (armağan) paçavra parçasıdır.⁹²

⁹¹ Ünver Günay, Harun Güngör, Şaban Kuzgun, Huzeyfe Sayım, A. Vahap Taştan, a.g.e., s.106.

⁹² Abdulkadir İnan, Hurafeler ve Menşeleri, Ankara,1962, s.39-40.

Karaman ve çevresinde tespit edebildiğimiz Ziyaret Dağı, Delik Kaya ve Ulu Kavak olarak ifade edilen ziyaret yerlerine adaklar adanıp dilekte bulunulmakta ve buralarda dualar edilmektedir.

Abdülkadir İnan : “Esasen eski Türkler dağları, belki de göğe yakınlığı sebebiyle, kutsal ve Tanrı makamı bilmişler ve Gök Tanrı’ya kurbanlarını hep orada sunmuşlardır.”⁹³ demektedir.

Bu ifadeden hareketle yüksek dağlarla ilgili inancın eski Türk dini inanışındaki “Dağ Kültü” ile ilgisi olduğu düşünülebilir.

Öte yandan delikli taşın arasından geçmenin, yeniden doğuş veya anadan doğmanın sağlıklı ve tertemiz ilk haline bir dönüşü ve hayata tekrar başlayışı sembolize eder bir karakterinin bulunduğu da anlaşılıyor. Kutsal taş, mezara veya ağaca çaput bağlamak, kutsal su ile yıkanmak, kutsal ağacın meyvesinden yemek, kutsal taştan yahut ağaçtan küçük bir parça koparmak veya toprağından bir miktar almak ve yanında yahut evinde bulundurmak vb. sembolik fiil ve davranışlar da hep, kutsal güçle temas ve sirayet özelliğini sergiliyorlar.⁹⁴

C. OCAKLARLA İLGİLİ İNANÇLAR:

Karaman ve çevresinde halk bazı rahatsızlıkların tedavisi için “ocak” olarak tanımlanan kişilere ve yerlere müracaat etmektedir. Ocak olmanın çalışmayla, zeka ile bir ilgisi yoktur. Sadece nesilden nesile el verme usulü ile ocaklık devam edip gitmektedir. El verme olayı daha çok ocak olarak bilinen kişinin kendi çocukları, torunları veya gelinlerinden birinin avucuna tükürüp onların da bu tükürüğü yalaması yoluyla gerçekleşmektedir.

Bugün yurdumuzda “ocak” olarak kabul edilen mekanların orta Asya Türk geleneğindeki Şaman evlerinin fonksiyonunu icra ettiği düşünülebilir. Çünkü Şaman evleri halkın dertlerinin ve sıkıntılarının başvuru merkezi idi. Şamanlar da

⁹³ Abdülkadir İnan, Tarihte Ve Bugün Şamanizm, Ankara, 1972, s.49.

⁹⁴ Ünver Günay, Harun Güngör, Şaban Kuzgun, Huzeyfe Sayım, A. Vahap Taştan, a.g.e., s.106.

ilahi kudrete sahip kişiler olarak kabul edilmekteydi. Türk halkı orta Asya'daki inanç ve adetlerini İslamiyet'i kabulden sonra da belli ölçüler içinde yaşatarak devam ettirmiştir. Bugün de halktan çaresizlik içinde kalan insanlar son bir ümitle ocaklara gitmekte, dertlerine çare aramakta ve psikolojik olarak rahatlamaktadırlar.⁹⁵

D. MANEVİ HALK İNANÇLARI :

1. Nazarla İlgili İnançlar:

Nazar, bir kişinin diğer bir kişiye kötü gözle bakması veya kıskanması ile ortaya çıkan ve kıskanılan kişide meydana gelen kötü haldir. Karaman ve çevresinde insan, hayvan, nesne v.b. nazardan korumak için ve nazar değdiğinde ondan kurulmak için değişik yöntemlere başvurulur.

Çocuklar veya büyüklere nazar değmesi olayına karşı girişilen muamelelerin başında 'kurşun dökme' işlemi gelmektedir. Hala Anadolunun bir çok yerinde oldukça yaygın olan kurşun dökme işlemi aslında çok komplike bir olaydır. Kök itibariyle belki de sihir ile ilişkili olan bu işlemin içine zamanla dini unsurlar da karışmışa benzemektedir.⁹⁶

Kurşun dökme adeti Şamanizm geleneklerindendir ; Şamanistlerde buna "kut kuyma" denir ki "kut dökme" demektir. Kötü ruhlardan birinin çaldığı kut'u, yani "talih, saadet unsurunu" geri döndürmek için yapılan bir sihri ayindir.⁹⁷

⁹⁵ Ocak kültürü ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Aydın, Galip Atasağun, Nermin Öztürk, Sami Baybal, Ahmet Aras, a.g.e., s.71-73.

⁹⁶ Mehmet Aydın, Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, c.IV, Ankara, 1992, s.39

⁹⁷ Abdülkadir İnan, Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları, A.Ü.İ.F. Dergisi, S.1, s.29

Karaman ve çevresinde yeni yapılan binalara kaplumbağa kabuğu, iğde dalı ve mavi boncuk asma adeti vardır. Ayrıca küçük çocuklara da iğde çekirdeği ve mavi boncuk takılır. Halk bu uygulamaların aslını esasını bilmeden eskilerden gördüğü, duyduğu şekliyle nazardan korunmak için bu adetleri devam ettirmektedir.

Yeni yapılan binalara asılan kaplumbağa kabuğu, iğde dalı, mavi boncuk asmanın temelinde kötü göze karşı korunma isteği yatmaktadır. Maddesi ne olursa olsun, öldürücü kudret olan kötülük ruhu ve nazara karşı bir ara madde kullanılmaktadır. Bu ara madde iğde dalı, kaplumbağa kabuğu, mavi boncuk, kurt dişi vs. olabilmektedir. Bu ara maddenin görevi nazarın kaynağı olan varlıktaki öldürücü veya hasta edici gücü üzerine çekerek onu taşıyan insanı, hayvanı veya eşyayı korumaktır. Nazara karşı kullanılan malzemelerde sihirsel ve totemik unsurların varlığı bir gerçektir. Kötü ruhlara ve hastalıklara karşı bir korunma ameliyesi olarak görülen bu işlemlerin kökünün bir tek yerden çıktığını söylemek oldukça zordur. Çeşitli inançlara beşiklik etmiş olan Anadolu'da Hitit ve sonrası dönemi çok yoğun bir sihir inancı ile dolup taşmıştır. İşte hastalıklara karşı girişilen bu işlemlerin gerisinde eski milletlerin sihir ve büyüye düşkünlüklerinin de büyük tesiri olmuştur. Halk nazara karşı bir savunma ve korunma mekanizması geliştirmiştir. Bunların içinde bir çok eski inançların kalıntısı olduğu kadar, mesnedsiz bir çok ameliyenin varlığı da görülmektedir.⁹⁸

Nazara karşı hayvansal ve bitkisel ara maddelerin kullanılışında "totem" fikrinin hakim olduğunu sanıyoruz.⁹⁹

Totem inancına sahip kabileler kendilerinin bir hayvan veya bitkiden türediklerine inanmaktadırlar. Totem olarak kabul edilen hayvan veya bitkinin

⁹⁸ Mehmet Aydın, Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, c.IV, Ankara, 1992, s.39

⁹⁹ Orhan Acıpayamlı, Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar, A.Ü.D.T.C.F. Dergisi, c.XX, S.1-2, s.19-21.

resmini vücuda çizme, onun bir parçasını taşımanın gelecek tehlikelere karşı onu taşıyanı koruduğuna inanılıyordu. Bunun için de kutsalın tasviri olan “Şuringa” kutsal telakki ediliyordu.¹⁰⁰ Bu inanç bugün şekil değiştirerek evlere kaplumbağa kabuğu, iğde dalı asıp çocuklara iğde çekirdeği takarak nazardan korunmak için bir uygulama olmaya devam etmektedir.

Nazardan korunmak için ara madde olarak mavi (gök rengi) boncuğun seçilmesinde de eski Türklerdeki Gök Tanrı inancının etkisi olduğu düşünülebilir. Nazarın kaynağı olan öldürücü veya hasta edici güçten Gök Tanrı’nın gücü vasıtasıyla korunma amaçlanmış olabilir.

Nazardan kurtulmak için yapılan uygulamalardan birisi de kapı eşiklerinden alınan yonga, üzerlik vs.’nin ateşte yakılarak tütsü elde edilmesi ve bunun nazar olan kişiye teneffüs ettirilmesidir.

Burada ateş yakmakla, düşmanın gözünde olduğuna inanılan nazar kudreti yakılmak istenmektedir. Nazarı değdiğiinden şüphelenilen kimselerin kapılarından alınan yonga, tırnak gibi maddeler de o şahsa ait birer uzuv haline gelmişlerdir. Bunların yakılması demek, ilgili şahsın dolayısıyla o şahıstaki nazar kudretinin yakılması demektir. İşte hasta duman vasıtasıyla zararsız bir hale getirilen nazar kudreti ile temasa gelmek suretiyle şifa bulmaktadır.¹⁰¹

2. Çocukla İlgili İnançlar:

Karaman ve çevresinde yeni doğan çocuklar kırk günlük oluncaya kadar başına kötü bir şey gelmemesi düşüncesiyle dışarı çıkarılmamaya özen gösterilir. Kırk günlük olunca kırk çıkarma denen işlem gerçekleştirilir. Karaman ve çevresinde yaşatılan inançlardan birisi de aydaş olma inancıdır. Aynı günde veya ayda doğan çocuklardan biri gelişip biri gelişmediği, cılız kaldığı zaman bu

¹⁰⁰ Mehmet Taplamacioğlu, Din Sosyolojisi, Ankara 1975, s.78.

¹⁰¹ Orhan Acıpayamlı, a.g.m. s.29-30

çocuğa aydaş olmuş denir. Aydaşlıktan kurtulmak için ocak olarak bilinen yerlere gidilir ve değişik uygulamalar yapılır.

Bu inancın kökünü tespit oldukça zor ise de kök itibarıyla Babil'e, Asur'a kadar uzanan bir tarihi olduğu düşünülebilir. Sabii olan milletler, yeryüzündeki hareketlerini gökteki yıldızlara bağlıyorlar ve bunun için de gökteki aya, güneşe ve diğer yıldızlara bir ilah gözüyle bakıyorlardı. Gökteki yıldızların ayın ve güneşin yeryüzündeki insan kaderini etkilediğine inanılan bu inanca göre, yeryüzündeki olaylar gök cisimlerinin etkisiyle olmaktadır. Dolayısıyla "aynı günde" doğmuş olan çocukların aynı paralelde gelişmediği veya birisinin cılız hastalıklı olduğu görülünce Anadolu'da bazı kişilerin, çocuğun "aydaş" olduğuna inandıkları görülmektedir. İşte ay etrafında oluşturulan inançlar ve "aydaş" olma etrafında meydana getirilen inançlar, Mezopotamya bölgesindeki Sabiilik inançlarının bir kalıntısı olarak düşünülebilir.¹⁰²

3. Cenaze İle İlgili İnançlar :

Karaman ve çevresinde biri vefat ettiği zaman bazı yerlerde cenaze evine yakınları tarafından birkaç gün yemek götürülür. Bazı köy ve kasabalarda da cenaze evinde yemek pişirilir ve baş sağlığına gelenlere ikram edilir.

Karaman ve çevresindeki "devir" veya "alt-üst görme" uygulamasının yurdumuzun pek çok yerinde olduğu bilinmektedir. Başlangıçta cenaze sahiplerini teskin etmek veya başka sebeplerle yapılan bu uygulama zamanla dini bir görev gibi kabul edilmeye başlanmıştır. Halbuki İslam'da oruç tutamayanlar ve yemin için fidye olmasına karşın namaz borcunun para ile ödenebileceğinin hiçbir dayanağı yoktur.¹⁰³

¹⁰² Mehmet Aydın, Galip Atasagun, Nermin Öztürk, Sami Baybal, Ahmet Aras, a.g.e., s.77.

¹⁰³ Ayrıntılı bilgi için Vehbe Zuhayli, İslam Fıkhi Ansiklopedisi, İstanbul 1994, c.4, s.306 vd.

4. Doğum ve Kadınla İlgili İnançlar:

Karaman ve çevresinde yaygın olan ve izahı çok zor olan manevi halk inançlarından birisi de “kadın ve doğumla ilgili inançlar”dır. Halk bir takım uygulamalarla lohusa kadını ve bebeğini koruduğunu düşünmektedir. Yeni doğum yapan kadın, çocuk kırk günlük oluncaya kadar evden dışarı çıkmamalıdır. Çıkarsa “al bastı” ,“kırk bastı” denilen durumların meydana geleceğine inanılır. Bu dönemde ortaya çıkan ve nedeni belli olmayan bir takım rahatsızlıklara da “kırk bastı”, “al bastı” denilmektedir. Onun için kadın ve çocuğu doğumdan itibaren kırk gün bazı şeylere dikkat ettirilir. Çocuk kırk günlük olunca “kırk uçurma” merasimi düzenlenir.

5. Düğünle İlgili İnançlar :

Karaman ve çevresinde halk düğünlerinde bazı örf ve adetleri yaşatmaktadır. Bir takım uygulamalarla gelin ve damadı koruma altına almakta(nazar, damadın bağlanması ve kırk basması gibi) ve gelinin kayınvalidesi ve diğer ev halkıyla güzel geçinmesi beklenmektedir. Ayrıca yuvanın bereketli olması için damat, koltuk merasimi esnasında şeker ve bozuk para atar.

Nazarla ilgili uygulamaların değerlendirilmesi daha önce yapılmıştır.¹⁰⁴ Damadın bağlanması olayında ise sihir ve büyü inancının etkisi görülmektedir. Geçimin tatlı, yuvanın bereketli olması için yapılan işlemler ise halkın kendi içinde meydana getirdiği uygulamalar olarak düşünülebilir.

6. Hayvanlarla İlgili İnançlar:

Karaman ve çevresinde bazı hayvanların ötmesi, uluması kötü bir olayın habercisi olarak yorumlanır. Köpeğin bazı vakitlerde uluması , baykuşun ötmesi kötüye yorumlanır. Kara kedi ile karşılaşılınca da kötü bir olay olacağına inanılır.

¹⁰⁴ Bkz.Tezin 55. sayfası nazarla ilgili inançlar bölümü.

Bunlar kulaktan dolma bilgiler olup, insanlar düşünmeden bunların doğru olabileceğine inanmaktadırlar.

Bu inançların birçoğu hiçbir tehlike arzetmezken bir kısmı toplum dinamizmi için büyük sakıncalar doğurmaktadır. Mesela Salı ve Cuma günü iş yapılmaması şeklindeki inanç tamamen çağdışı mahiyet arzeder. Toplumumuzun çağdaştırılması yolunda tüm aydınlarımıza düşen görevi, bu açıdan da ele alıp, yarınki Türkiye'yi boş ve engelleyici inançlardan kurtarmanın yollarını aramalıyız.¹⁰⁵

Bugün bir anlam veremediğimiz, kaynağını bulamadığımız pek çok inanç ve uygulamalar eski milletler için önemli hususlar olabilir. Bazıları da halkın kendi içinde meydana getirdiği uygulamalar olarak düşünülebilir. Bu konularda yapılan çalışmalar arttıkça gerçekler ortaya çıkacaktır.

¹⁰⁵ Mehmet Aydın, Konya Ermenek Bölgesinde Yaşayan Halk İnançları, II. Milletlerarası Türk Folklor kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Ankara, 1982, s.7.

SONUÇ

“Karaman ve Çevresindeki Ziyaret Yerlerinin ve Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Olgusu Açısından Tahlili” adıyla yapmış olduğumuz bu çalışmada, Karaman ve çevresinde hayatın bütün yönleriyle ilgili halk inançlarını ve halkın kutsal kabul edip ziyaret ettiği mekanları, nesneleri araştırıp değerlendirmeye çalıştık.

Yurdumuzun diğer bölgelerinde olduğu gibi Karaman ve çevresinde de bir çok halk inancı yaşamaktadır. Bu inançların bir kısmı geçmiş milletlerin inançlarıyla alakalı olurken bir kısmı da toplumun kendi içinde meydana getirdiği uygulamalar olabilmektedir.

İnsanlar ihtiyaçlarını gidermek, dileklerini yerini getirmek, rahatlık elde etmek, ümitlenmek, huzur ve güven duymak ister. Manevi halk inançları bu ihtiyaçları ne derece tatmin ediyorsa o derece yaygın ve etkili olmuştur. Müslüman halk sıkıntılarını gidermek için atalarından gördüğü bir takım uygulamaları İslam inancının yanında devam ettirmektedir. Bu inançlardan bazıları hiçbir tehlike arzetmezken bazıları da fert ve toplum hayatı açısından olumsuzluklar ihtiva etmektedir. Halka, İslam dini esasları hakkında gerçek olan, doğru olan bilgiyi yeterince vermek gerekir. Halkımız, İslamiyet ve bilimle aydınlandıkça, karanlık ve boşlukta kalan inançlar gerilemeye yüz tutacaktır.

Günümüzde halk inançlarının bir kısmı yaşatılmaya çalışılırken, diğer bir kısmı da unutulmaya terk edilmiş durumdadır. Bilim ve teknolojinin gelişmesi ve iletişim araçlarının artmasıyla birlikte, halk inançlarına gösterilen ilginin azaldığı görülmektedir. Artık günümüz insanı her söylenene körü körüne, araştırmadan inanmamakta ve eskilerin yaptığı bazı uygulamaları tatbik etmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- Acıpayamlı, Orhan ; Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar,
A.Ü.D.T.C. Fak. Dergisi, c.XX, S.1-2, Ocak-Haziran 1962
- Ateş, Süleyman ; Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, İstanbul
- Aydın, Mehmet ; Konya'daki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi
Açısından Tahlili, S.Ü. İ. F. Dergisi, S.1, Konya, 1985
-; Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi
Açısından Tahlili, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü
Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, K.B.Yay. Ankara, 1992
-; Konya Ermenek Bölgesinde Yaşayan Halk İnançları,
II.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri,IV.Cilt,
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara, 1982
- Aydın,Mehmet-Atasagun,Galip-Öztürk,Nermin-Baybal,Sami-Aras Ahmet,
Konya'daki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi
Açısından Değerlendirilmesi, Basılmamış Araştırma
Projesi, Konya, 2001
- Boynukalın,İbrahim Rıfkı; Bütün Yönleri İle Karaman İli,Aysü Ofset,İst. 1990
- Diez, Ernst-Aslanapa Oktay-Koman ,Mahmut Mesut ; Karaman Devri Sanatı,
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları,
İstanbul, 1950
- Dülgerler, Osman Nuri ; Karamanoğulları Dönemi Mimarisi, Karaman
(Tarih,Kültür,Sanat) Karaman Valiliği İl Kültür Müdürlüğü
Yayınları ,Arı ofset,Karaman, 2000
- Günay, Ünver- Güngör,Harun- Kuzgun,Şaban-Sayım,Huzeyfe
Taştan,A.Vahap; Kayseri ve Çevresinde Ziyaret Ve Ziyaret Yerleri, Kayseri
Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No:6, Kayseri, 1996

- Güngör, İ. Hulusi ; Yunus Emre, İstanbul, 2001
- İnan, Abdulkadir ; Hurafeler ve Menşeleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.
Ankara, 1962
-; Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara, 1972
-; Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları A.Ü.İ.F.Dergisi,
S.1, İstanbul, 1952
- Konyalı, İbrahim Hakkı ; Abideleri ve Kitabeleriyle Karaman Tarihi, Baha
Matbaası, İstanbul, 1967
- Sharpe , Eric J. ; Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram, Çeviren; Ahmet Güç,
Arasta Yayınları, Bursa, 2000
- Taplamacıoğlu, Mehmet ; Din Sosyolojisi, Ankara, 1975
- Temizsoy, İlhan-Uysal, Vehbi ; Karaman, Karaman Müzesi Eski Eserleri
Koruma ve Yaşatma Derneği Yayınları, Konya, 1981
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi ; “Karaman” ve “Karaman
Mevlevihanesi” maddeleri, c.24, İstanbul, 2001
- Uysal, Abdullah-Alodalı, Necati-Demirci, Musa ; Dünyü ve Bugünü İle
Karaman, Karaman Yunus Emre Kültür Derneği Yayınları,
Konya, 1992
- Uysal, Abdullah ; Geçmişten Günümüze Karaman, Arı Ofset Matbaacılık,
Konya, 1995

KAYNAK ŞAHISLAR

- Ahmet Uçar, Karaman merkez Muratdede (Mastat) Köyünde oturuyor, 65 yaşında.
- Ali Akdoğan, Karaman merkez Kirişçi mahallesinde oturuyor, 64 yaşında.
- Alime Küçüktürk, Karaman Burunoba Köyü'nde oturuyor, 73 yaşında
- Aliye Akdoğan, Karaman Burunoba Köyü'nde oturuyor, 72 yaşında.
- Ayşe Özkaya, Karaman merkez Salur köyünde oturuyor, 78 yaşında.
- Ayşe Yaşar, Karaman merkez Hacı Celal mahallesinde oturuyor, 42 yaşında.
- Bülent Karademir, Sarıveliler İlçesi Göktepe Kas. Oturuyor, 36 yaşında
- Durmuş Harmankaya, Ermenek İlçesi Taşbaşı Mahallesinde oturuyor, 71 yaşında.
- Dursun Koçgürbüz, Karaman merkez Taşkale Kasabası Ortacami mahallesinde oturuyor, 54 yaşında.
- Esmahan Kuzucu, Karaman merkez Yollarbaşı kasabasında oturuyor, 61 yaşında.
- Fadim Örgü, Karaman merkez Kılbasan kasabasında oturuyor, 48 yaşında.
- Fadimana Aslandağ, Merkez Taşkale KasabasıKasım Mescit Mahallesinde oturuyor, Temre ocağı olarak biliniyor, 72 yaşında.
- Fadimana Bozkurt, Karaman merkez Taşkale kasabasında oturuyor, 80 yaşında.
- Fadime Gayretli, Karaman Başyayla ilçesi Kirazlıyayla mahallesinde oturuyor, 72 yaşında.
- Fadime Yiğit, Karaman merkez İmaret mahallesinde oturuyor, 62 yaşında.

- Hacı Ali Uğuz , Merkez Taşkale Kasabası Orta Cami mahallesinde oturuyor, 96 yaşında.
- Hacı Hasan Özalp, Kazımkarabekir İlçesi Boyacı Mah. Oturuyor. 58 yaşında
- Hanife Kahraman, Merkez Hacıcelal Mah. Oturuyor. 42 Yaşında.
- H. Hüseyin Çeliktaş , Merkez Taşkale Kasabası Taş Mescit mahallesinde oturuyor, baş ağrısını tedavi ettiğini söylüyor, 78 yaşında.
- Hasan Ünlü, Ermenek İlçesi Balgusan Köyünde oturuyor, 72 yaşında
- Hatice Baş, Merkez Çakırbağ Köyünde oturuyor, 64 Yaşında.
- Heybet Gün, Karaman merkez Hacı Celal mahallesinde oturuyor, 77 yaşında.
- Hüseyin Özkan, Başyayla İlçesi Kirazlı Mahalle sakini, 54 yaşında
- İsmail Hakkı Yalçın, Merkez Taşkale Kasabası Kasım Mescit mahallesinde oturuyor, 75 yaşında.
- Mehmet Avcı, Merkez Aybastı Köyü Tabanlı Mah. Oturuyor. 41 Yaşında
- Mehmet Duran, Karaman merkez Çelttek mahallesinde oturuyor, 74 yaşında.
- Mehmet Gülel , Merkez Taşkale Kasabası Aliğa mahallesinde oturuyor, 60 yaşında.
- Mustafa Erbay , Merkez Taşkale Kasabası Taş Mescit mahallesinde oturuyor, 78 Yaşında.
- Mustafa Öztürk, Merkez Taşkale Kas. Taş Mescit Mah. Oturuyor, 56 Yaşında.
- Müşerref Cingöz, Karaman Merkez Kirişçi mahallesinde oturuyor, 74 yaşında.
- Nimet Öztürk, Merkez Nefise Sultan Mah. Oturuyor, 45 Yaşında

- Osman Küçüktülü, Aslen Ayrancı'lı olup Karaman Merkez Piri Reis Mah. oturuyor, 48 Yaşında.
- Ramazan Yarba, Karaman Merkez Sümer Mahallesiinde oturuyor, 55 yaşında.
- Ruhiye Büyükboyacı, Kazımkarabekir ilçesi Pazar Mah. Oturuyor, 59 Yaşında
- Sultan Öztürk , Merkez Yeşildere Kas. oturuyor, Kıyım ocağı olduğunu söylüyor 67 yaşında
- Sultan Yertürk , Merkez Taşkale Kasabası Aliğa mahallesinde oturuyor, 74 yaşında.
- Ümmühan Akdoğan, Karaman merkez Valide Sultan Mahallesinde oturuyor, 75 yaşında.
- Yücel Özkaya, Karaman Salur köyünde Oturuyor, 47 yaşında.
- Zeliha Yıldırım, Karaman merkez Alişahane mahallesinde oturuyor, 81 yaşında.